

”I alla fall, det var normalt i min värld”

– om barns och ungas våldsutsatthet och uppväxtvillkor, samt dess konsekvenser och samband med kriminalitet

BARNOMBUDSMANNEN 2026

© Barnombudsmannen 2026

"I alla fall, det var normalt i min värld"

Diarienummer BO 2025-0213 och BO 2025-0214

Barnombudsmannen, Box 22106, 104 22 Stockholm
Telefon 08-692 29 50, Fax 08-654 62 77
info@barnombudsmannen.se, www.barnombudsmannen.se

För frågor vänligen kontakta:
Matilda Eriksson
matilda.eriksson@barnombudsmannen.se

Texter: Barnombudsmannen

Grafisk form: Lisa Jansson/Global Reporting

Barnombudsmannen är en statlig myndighet med uppdrag att företräda barns och ungas rättigheter utifrån FN:s konvention om barnets rättigheter. Vi har regelbunden dialog med barn och unga för att få kunskap om deras villkor och vad de tycker i aktuella frågor. Vi bevakar och driver på genomförandet av barnkonventionen i kommuner, regioner och myndigheter. Barnombudsmannen informerar, bildar opinion och föreslår förändringar i lagar och förordningar i frågor om barns och ungas rättigheter.

Innehåll

1. Sammanfattning	5
2. Bakgrund	8
2.1 Uppdrag och syfte.....	8
2.2 Barnombudsmannen arbetar utifrån barnkonventionen	8
2.2.1 Andra bindande konventioner och internationella åtaganden på området.....	9
2.3 Kunskapsmässigt utgångsläge.....	9
2.3.1 Om barns uppväxtvillkor, utsatthet för våld och samhällets bristande insatser	10
2.3.2 Om samband mellan uppväxt- och levnadsvillkor samt att utnyttjas i kriminalitet	12
3. Genomförande.....	13
3.1 Djupintervjuer med barn och unga	13
3.2 Referensgrupper med barn och unga	14
3.3 Enkät till barn och unga	14
3.4 Enkät till yrkesverksamma	14
3.5 Samverkan med andra myndigheter och aktörer	15
4. Barn och unga berättar om sin uppväxt	16
4.1 "Jag har aldrig haft en bra förälder" – uppväxtvillkor och riskfaktorer	16
4.2 "Alltså det är generationer av trauma" – våldsutsatthet.....	17
4.2.1 "Hon sa typ aldrig jag älskar dig eller kram eller någonting" – försummelse	18
4.2.2 "Han kan spåra ur när som helst liksom" – psykiskt våld.....	19
4.2.3 "Hon slår sönder och slår sönder och slår sönder" – fysiskt våld.....	21
4.2.4 "Så jag valde att hålla det för mig själv" – sexuellt våld	21
4.2.5 "Jag fattade inte att det inte var mitt fel" – våld i ungas partnerrelationer	22
4.2.6 "Det var som att leva i ett fängelse. Jag kunde knappt andas" – hedersrelaterat våld och förtryck	24
4.2.7 "De sa att våra föräldrar inte ville ha oss" – våld från andra omsorgspersoner	28
4.2.8 "Jag var väldigt rädd för dem" – utnyttjande i kriminella miljöer	28
4.3 "Jag är uppväxt bland våld, droger och all sån där skit" – missbruk.....	31
4.4 "Jag såg ju mig själv på hennes begravning" – psykisk ohälsa	32
4.5 "Det är exakt som... att ta en promenad" – kriminalitet bland närstående ...	32
4.6 "Så det var redan där jag började tänka på pengar" – socioekonomi	33
5. Hur uppväxtvillkoren har påverkat barn och unga	34
5.1 "Jag har ju förstått det nu när jag blivit äldre, alltså att det är våld" – våldets normalisering.....	34
5.1.1 "Slag och sådant" – hur barn och unga ser på våld.....	36

5.2 "Alltså de första åren i livet är ju det som påverkar mest hur man kommer bli som människa. Det liksom, det vet alla." – långsiktiga konsekvenser.....	38
5.2.1 "Jag vill inte vara stark, om jag är helt ärlig. Jag vill bara vara glad" – att tvingas bli vuxen i förtid	38
5.2.2 "Jag blev väldigt osäker i mig själv" – känslomässiga svårigheter.....	40
5.2.3 "Mina föräldrar är inte där för mig när allt sånt här har hänt i mitt liv" – att sakna en grundtrygghet.....	41
6. Otrygga uppväxtvillkor kan öka risken för att utnyttjas i kriminalitet.....	42
6.1 "Här hamnade jag på grund av, du vet, jag trivs inte hemma" – att undvika en otrygg hemsituation	42
6.2 "Så kan jag sitta inne i stället för att vara hemma" – att söka skydd från hedersrelaterat våld och förtryck.....	43
6.3 "Det var liksom mitt sätt att fly ifrån mina problem" – att använda droger som verklighetsflykt.....	45
6.4 "Så jag umgicks med många andra som också hade problem hemma" – att söka en annan tillhörighet.....	46
6.5 "Enda lösningen är våld" – att själv utsätta andra för våld	47
6.6 "I alla fall, det var normalt i min värld" – att kriminalitet normaliseras	48
6.7 "Det är bara uppmärksamhet de vill ha" – att söka bekräftelse och respekt.....	49
6.8 "Snälla, det har stått skrivet i min panna, att jag behöver hjälp" – att samhället inte ingripit i tid	50
6.9 "Alltså man har alltid ett eget ansvar också" – att se det egna ansvaret....	51
7. Samhällets ansvar att skydda barn och unga.....	52
7.1 "Bara att jag liksom kände att det var någon som brydde sig" – att förebygga utsatthet och kriminalitet.....	53
7.2 "Så känner jag ändå att jag hade velat jobba med människor på något sätt" – att ge alternativ och framtidshopp	55
8. Barnombudsmannens slutsatser	56
8.1 Barns och ungas erfarenheter av olika former av våld under uppväxten	56
8.2 Samband mellan barns uppväxt- och levnadsvillkor en ökad risk att utnyttjas i kriminalitet.....	57
8.3 Kopplingar mellan hedersrelaterat våld och förtryck och risken att rekryteras till och utnyttjas i gängkriminalitet	58
9. Rekommendationer och förslag	60
10. Referenser.....	63
11. Ekonomisk redovisning.....	65

1. Sammanfattning

Det här är en återrapportering av Barnombudsmannens regeringsuppdrag om att

- > fortsätta kartlägga och beskriva barns och ungas erfarenheter av olika former av våld under uppväxten samt föra dialog med berörda myndigheter om hur barn kan skyddas från att utnyttjas i kriminalitet¹
- > analysera kopplingarna mellan hedersrelaterat våld och förtryck och risk för att minderåriga rekryteras till och utnyttjas i gängkriminalitet samt hur kriminella nätverk utnyttjar minderåriga för sexuell exploatering och människohandel för olika ändamål.²

Till grund för denna rapport ligger framför allt 70 djupintervjuer under 2025 med barn och unga (40 killar, 29 tjejer och en icke-binär) i åldern 15–21 år, på Statens institutionsstyrelses (SiS) särskilda ungdomshem, hem för vård eller boende (HVB), skyddat boende eller i stödverksamhet inom civilsamhället.

Mycket av det som framkommer i den här rapporten är sådant som många barn och unga även tidigare har försökt uppmärksamma vuxna på. Den samlade kunskapen på området ger en tydlig bild av den otrygghet och våldsutsatthet som åtskilliga barn växer upp i, hur det påverkar dem på kort och lång sikt och vilka konsekvenser det kan få i form av fortsatt utsatthet, psykisk ohälsa, destruktiva beteenden och i vissa fall kriminalitet. Det som är ännu tydligare är att denna kunskap i alldeles för låg utsträckning har lett till att myndigheter

och övriga samhälle har agerat på ett sätt som har minskat utsattheten.

Jag vill nog mest säga liksom att det här är min berättelse. Det här är min röst och att, ja, det finns liksom fler som mig. Jag berättar inte det här för att någon ska tycka synd om mig, utan för att det aldrig ska få hända igen. (Tjej)

Ett tiotal av de 70 barn och unga som Barnombudsmannen har intervjuat under 2025 beskriver att de har haft en "vanlig", bra uppväxt, med en familj som har brytt sig, stöttat och gett dem vad de behöver. I övrigt är det genomgående barn och unga som har haft mycket otrygga uppväxtförhållanden på grund av missbrukande föräldrar, föräldrar med psykisk ohälsa, föräldrar i kriminalitet, svåra socioekonomiska förhållande och inte minst föräldrar och andra närstående som utövar våld. Av intervjuerna framgår dessutom att det runt dessa barn och unga finns totalt minst 152 syskon som har vuxit upp under liknande förhållanden.

Av de 70 barn och unga som Barnombudsmannen har intervjuat berättar 36 procent att de har bevittnat våld mot en närstående under uppväxten. Framför allt har de sett sin mamma bli utsatt för fysiskt och psykiskt våld från pappan eller bonuspappan. I 63 procent av de 70 intervjuerna framgår att de själva direkt har utsatts för våld från närstående under uppväxten, vanligtvis från föräldrar. Tjejer har i större

1. Regeringsbeslut 2024-12-19 S2024/02156 (delvis)

2. Regeringsbeslut 2025-05-15 S2025/00979, sid. 3

utsträckning än killar bevittnat och/eller själva direkt utsatts för våld, inte minst när det gäller sexuellt våld, sexuell exploatering och våld i ungas partnerrelationer.

Barn och unga beskriver en omfattande fysisk och känslomässig försummelse under uppväxten, psykiskt våld, fysiskt våld, sexuellt våld och hedersrelaterat våld och förtryck, liksom latent, materiellt och ekonomiskt våld. De finns även de som berättar om våld i ungas partnerrelationer, sexuell exploatering samt annan exploatering i kriminella miljöer. Våldet har vanligtvis varit återkommande och systematiskt, och ofta grovt.

Barn och unga berättar också hur otrygghet och våld under uppväxten har fått allvarliga och långsiktiga konsekvenser för deras mående och relationer, samt hur de reagerar, agerar och hanterar känslor.

Alltså de första åren i livet är ju det som påverkar mest hur man kommer bli som människa. Det liksom, det vet alla. (Kille)

Alltså jag har ju förstått det nu när jag blivit äldre, alltså att det är våld. Men man förstår inte det då. Man tror det är normalt. (Kille)

En mycket vanlig konsekvens är att det under uppväxten sker en normalisering av olika former av våld, att våldet är något de tvingas att lära sig leva med. Vissa berättar att det också kan leda till att man själv utsätter andra. Det är inte heller ovanligt att barn och unga tonar ned våldet som de har blivit utsatta för av föräldrar eller andra närstående. Flera barn och unga beskriver dessutom hur de, i avsaknaden av föräldrar som förmår vara föräldrar, från unga år har tvingats ta ett stort ansvar för sig själva och sina syskon och ibland även för en förälder.

Långt ifrån alla barn som är våldsutsatta eller som på andra sätt har otrygga uppväxt-

förhållanden hamnar i kriminalitet. Det finns dock ett tydligt samband mellan uppväxtvillkor, hur de påverkar barn och unga och en ökad risk för att utnyttjas i kriminalitet, såsom gängkriminalitet, människohandel för olika ändamål och sexuell exploatering.

Otrygga, skadliga och rent av farliga hemförhållanden har i många fall lett till att barn och unga försöker undvika hemmet, och riskerar att hamna i andra destruktiva miljöer och sammanhang. Hedersrelaterat våld och förtryck kan innebära en ännu större otrygghet och ofrihet, som gör att denna riskfaktor förstärks ytterligare, främst för tjejer men även för killar. I vissa fall överlappar hederskontexten och den kriminella miljön helt eller delvis, när till exempel familj och släkt är involverade i kriminalitet.

I flera fall har barn och unga börjat använda droger för att fly från utsattheten hemma och ett dåligt mående. Kriminalitet har varit ett sätt att finansiera eller på andra sätt få tillgång till droger. Andra har blivit utnyttjade och exploaterade i kriminella miljöer, sexuellt (framför allt tjejer) eller på andra sätt. Flera beskriver också att sökande efter ett sammanhang och en tillhörighet – som de inte har fått hemma, i skolan eller på andra arenor i samhället – har lett till att de har hamnat i kriminalitet. Vissa, särskilt killar eller barn och unga med funktionsnedsättningar, har lockats av möjligheten att få respekt, uppmärksamhet och bekräftelse.

Barn och unga förklarar tydligt de olika händelser och faktorer som har lett fram till de situationer som de nu befinner sig i, och lyfter i många fall också sitt eget ansvar. En faktor är dock gemensam för i princip alla dessa barn och unga, nämligen att det aldrig hade behövt gå så långt om myndigheterna hade ingripit i tid. Konsekvenserna av den utsatthet som barn och unga beskriver

skulle ha blivit betydligt mindre om vuxna tagit ett större ansvar för att uppmärksamma och skydda barn och unga.

När jag började göra lite värre saker. [...] Då kommer jag ihåg, de var såhär: Ett rop på hjälp. Asså, vadå ett rop på hjälp? Snälla, det har stått skrivet i min panna att jag behöver hjälp. Men de här människorna, de har varit blinda eller någonting. (Tjej)

Även avsaknaden av andra möjligheter och framtidsutsikter har för många barn och unga bidragit till att de har hamnat i kriminalitet, och gjort det betydligt svårare att lämna. Flera har en önskan om att i framtiden kunna hjälpa barn och unga som befinner sig i en liknande situation.

Jag har tänkt lite, i och med allting som har hänt och sånt så känner jag ändå att jag hade velat jobba med människor på något sätt. Eftersom att ingen har förstått mig så vill jag ändå vara den här personen som förstår liksom. [...] För att jag vet hur det känns att inte få hjälp. (Tjej)

När barn och unga i intervjuerna med Barnombudsmannen får önska vad vuxna ska göra bättre, handlar det om sådant som att se och lyssna på barn och unga, ta dem på allvar, tro på det de berättar och visa att någon bryr sig. Det barn och unga efterfrågar är helt grundläggande för att vi som sam-

hälle ska kunna skydda barn från våld och annan utsatthet, och återuppbygga deras förtroende.

För det första så behövs att du ska kunna lita på samhället från barnsben, asså från att du är liten. För jag tror inte det är någon som gör det. Och du ska kunna känna en trygghet i vuxna, vilket också är jättesvårt som barn i dagens samhälle. Bara att du liksom hör att folk hör dig, folk tror på dig. För att större delen av mitt liv, det är såhär folk de bara kollar förbi dig. Det spelar ingen roll om du skriker. (Tjej)

För att skydda barn och unga från att bli utsatta för våld och från de konsekvenser som våldet får är det avgörande att förebygga våld eller så tidigt som möjligt uppmärksamma barn som är utsatta för våld. Vi måste också se det våld som föräldrar och andra närstående utsätter barn och unga för som det allvarliga övergrepp det faktiskt är. Förebyggande insatser och tidig upptäckt, följt av stöd, skydd och upprättelse, innebär också att konsekvenserna av våldet kan begränsas och kopplingen till att barn och unga utnyttjas i kriminalitet försvagas.

Se rapportens avslutande avsnitt för specifika rekommendationer och förslag kring kunskaps- och metodutveckling, förebyggande insatser och tidig upptäckt samt att förebygga återfall i kriminalitet.

2. Bakgrund

2.1 Uppdrag och syfte

Barnombudsmannen har tidigare fått i uppdrag att kartlägga och beskriva barns och ungas erfarenheter av olika former av våld under uppväxten, genom till exempel intervjuer med frihetsberövade barn och unga som är misstänkta eller dömda för brott. Detta i syfte att belysa eventuella samband mellan uppväxt- och levnadsförhållanden samt risken att involveras och utnyttjas i kriminalitet, och/eller att fortsatt utsättas för våld eller själv utöva våld.³ Uppdraget har redovisats i rapporten ”Det har alltid funnits våld, alltså när det har funnits problem.” (2025).⁴

Enligt Barnombudsmannens regleringsbrev för 2025 (och 2026⁵) ska uppdraget fortsätta, liksom den kontinuerliga dialogen med berörda myndigheter om hur barn kan skyddas från att utnyttjas i kriminalitet.⁶

I regleringsbrevet för 2025 har Barnombudsmannen dessutom fått följande uppdrag:

Analysera kopplingarna mellan hedersrelaterat våld och förtryck och risk för att minderåriga rekryteras till och utnyttjas i gängkriminalitet. Myndigheten ska även analysera kopplingarna mellan hur kriminella nätverk utnyttjar minderåriga för sexuell exploatering och människohandel för olika ändamål. Syftet är att öka kunskapen så att samhällets insatser kan bli mer träffsäkra. I uppdraget ingår att genomföra djupin-

tervjuer med barn och unga med fokus på riskfaktorer, könsskillnader och effektiva stödinsatser. Myndigheten ska därtill lämna förslag på lämpliga och konkreta åtgärder. I uppdraget ingår att inhämta kunskap och erfarenheter från Jämställdhetsmyndigheten och andra relevanta aktörer.⁷

I den här rapporten återrapporteras båda dessa uppdrag.

2.2 Barnombudsmannen arbetar utifrån barnkonventionen

Barnombudsmannens uppgift är att företräda barns och ungas rättigheter och intressen mot bakgrund av Sveriges åtaganden enligt Förenta nationernas (FN) konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen),⁸ som sedan den 1 januari 2020 även är svensk lag. Barnkonventionen fastslår bland annat följande:

- > Alla barns lika värde och rättigheter. Ingen får diskrimineras. (Artikel 2)
- > I alla åtgärder som rör barn ska i första hand det som bedöms vara barnets bästa beaktas. (Artikel 3)
- > Varje barns rätt till liv, överlevnad och utveckling. (Artikel 6)
- > Barnets rätt att bilda och uttrycka sina åsikter och få dem beaktade i alla frågor som rör hen. När åsikterna beaktas ska hänsyn tas till barnets ålder och mognad. (Artikel 12)

3. Regeringsbeslut 2024-06-13 S2024/01208

4. Barnombudsmannen, ”Det har alltid funnits våld, alltså när det har funnits problem.”, 2025

5. Regeringsbeslut 2025-12-18 S2025/02147 (delvis), sid. 3

6. Regeringsbeslut 2024-12-19 S2024/02156 (delvis)

7. Regeringsbeslut 2025-05-15 S2025/00979, sid. 3

8. Lag (1993:335) om Barnombudsman, 1 §

- > Barn ska skyddas mot alla former av fysiskt och psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande, inklusive sexuella övergrepp. (Artikel 19)
- > Barnets rätt till bästa möjliga hälsa och tillgång till hälso- och sjukvård och rehabilitering. (Artikel 24)
- > Barn ska skyddas mot alla former av sexuellt utnyttjande och sexuella övergrepp. (Artikel 34)
- > Barn ska skyddas mot alla former av utnyttjande som kan skada barnet i något avseende. (Artikel 36)
- > Barns rätt till alla lämpliga åtgärder för att främja fysisk och psykisk rehabilitering samt social återanpassning när ett barn utsatts för någon form av vanvård, utnyttjande eller övergrepp. (Artikel 39)
- > Rätten för varje barn som misstänks för, åtalas för eller funnits skyldigt att ha begått brott att behandlas på ett sätt som främjar barnets känsla av värdighet och värde samt en återanpassning till samhället. (Artikel 40)

FN:s barnrättskommitté⁹ understryker att barn som utsätts för våld, inklusive hedersrelaterat våld, övergrepp och vanvård, behöver ett sammanhängande och samordnat skydd. För det krävs förebyggande, utbildande, behandlande och rättsliga åtgärder, inklusive effektiva system för tidig identifiering och säkra rapporteringsvägar.¹⁰ I sina senaste slutsatser och rekommendationer avseende Sveriges arbete för barns rättigheter, uttrycker kommittén djup oro över den ”otillräckliga förmågan hos yrkespersoner som arbetar med och för barn att upptäcka och hantera fall av våld mot barn”.¹¹

2.2.1 Andra bindande konventioner och internationella åtaganden på området

Utöver svensk lagstiftning har Sverige även förbundit sig att följa

- > Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet (Istanbulkonventionen), som omfattar åtgärder för att skydda flickor och kvinnor mot alla former av våld, inklusive våld i hemmet.
- > Europarådets konvention om skydd av barn mot sexuell exploatering och sexuell övergrepp (Lanzarotekonventionen).
- > Förenta nationernas konvention mot gränsöverskridande organiserad brottslighet, inklusive tilläggsprotokoll om förebyggande, bekämpande och bestraffande av handel med människor, särskilt kvinnor och barn (Palermoprotokollet).
- > Europeiska unionens direktiv om förebyggande och bekämpande av människohandel och skydd av dess offer (EU:s människohandelsdirektiv).
- > Europeiska unionens direktiv om fastställande av miniminormer för brottsoffers rättigheter (EU:s brottsofferdirektiv).

2.3 Kunskapsmässigt utgångsläge

Mycket av det som barn och unga berättar om i denna rapport är sådant som många barn och unga även tidigare har försökt uppmärksamma vuxna på. Den samlade kunskapen på området ger en tydlig bild av den otrygghet och våldsutsatthet som åtskilliga barn växer upp i, hur det påverkar dem på kort och lång sikt samt vilka konsekvenser det kan få i form av fortsatt utsatthet, psykisk ohälsa, destruktiva beteenden

9. Kommittén övervakar att de stater som har undertecknat barnkonventionen efterlever den.

10. FN:s barnrättskommitté, *Sammanfattande slutsatser och rekommendationer avseende Sveriges femte periodiska rapport*, CRC/C/SWE/CO/5, den 6 mars 2015, sid. 6-7

11. FN:s barnrättskommitté, *Sammanfattande slutsatser och rekommendationer om Sveriges kombinerade sjätte och sjunde periodiska rapport*, CRC/C/SWE/CO/6-7, den 7 mars 2023, sid. 7

och i vissa fall kriminalitet. Det som är ännu tydligare är att denna kunskap i alldeles för låg utsträckning har lett till att myndigheter och övriga samhälle har agerat på ett sätt som har minskat utsattheten.

I följande avsnitt ger vi en översiktlig bild av förekomst och kunskapsläge. Befintlig kunskap på området framgår även av avsnitt 4–7.

2.3.1 Om barns uppväxtvillkor, utsatthet för våld och samhällets bristande insatser

Utredningen om en nationell strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn konstaterar i sitt betänkande från december 2022 att många barn fortsatt utsätts för våld, att samhällets förmåga att ge barn skydd ofta brister och att det får allvarliga och långvariga konsekvenser för de barn som utsätts.¹²

*Våld utgör således ett utbrett samhällsproblem som hotar barns rätt till hälsa, liv och utveckling.*¹³

I den utredning som låg till grund för införande av barnfridsbrottet uppskattas att cirka 210 000 barn, eller vart tionde barn i Sverige, har upplevt våld mellan närstående vuxna.¹⁴ Sedan barnfridsbrottet trädde i kraft den 1 juli 2021 har antalet anmälningar stadigt ökat. År 2024 anmäldes totalt 12 124 barnfridsbrott, lika stor andel mot flickor som mot pojkar, och under 2025 preliminärt 12 359 barnfridsbrott (49 procent mot flickor och 51 procent mot pojkar).¹⁵ Socialstyrelsen skade- och dödsfallsutredningar 2024–2025

innehåller uppgifter om nio barn som har dödats av föräldrar eller andra närstående, och elva som har utsatts för grov eller synnerligen grov misshandel:

*Barnen hade utsatts för brutalt våld, som strypning, dränkning eller våld med kniv eller tillhyggen. Av de barn som inte avlidit av brottet har de flesta fått allvarliga skador, vilket krävt omfattande sjukhusvård eller vård under lång tid.*¹⁶

Skade- och dödsfallsutredningarna visar också att det i många fall har funnits tidigare uppgifter om, ofta långvarigt och upprepat, våld.¹⁷ Dessutom har det i en majoritet av ärendena funnits en oro för barnets situation eller föräldrarnas omsorgsförmåga före våldsbrottet.¹⁸

I Stiftelsen Allmänna Barnhusets senaste nationellt representativa elevenkätundersökning om förekomsten av våld mot barn i Sverige svarar drygt 57 procent av eleverna att de har utsatts för någon form av våld under uppväxten (fysiskt våld från vuxna, psykiskt våld från vuxna, försummelse, upplevt våld mellan vuxna i familjen, sexuella övergrepp, mobbning och våld i ungas parrelationer), 40 procent av en vuxen person och 29 procent av en förälder. Det inkluderar såväl att själv ha blivit direkt utsatt som att ha upplevt våld mellan närstående. Icke binära och flickor svarar i större utsträckning än pojkar att de har utsatts för våld, oavsett förövare.¹⁹ Drygt åtta procent av eleverna i kartläggningen uppger att de har varit multiutsatta, det vill säga utsatta för tre till sju former av våld från vuxna.²⁰

12. SOU 2022:70 *En uppväxt fri från våld. En nationell strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn*, sid. 29

13. SOU 2022:70, sid. 29

14. SOU 2019:32 *Straffrättsligt skydd för barn som bevittnar brott mellan närstående samt mot uppmaning och annan psykisk påverkan att begå självmord*, sid. 55

15. Brottsförebyggande rådets statistik över anmälda brott.

16. Socialstyrelsen, *Barn som utsatts för grovt eller dödligt våld. Skade- och dödsfallsutredningar 2024–2025*, 2026, sid. 23

17. Socialstyrelsen (2026), sid. 23–24

18. Socialstyrelsen (2026), sid. 24

19. C. Jernbro Å. Landberg, J. Thulin, *Våld mot barn 2022 – En nationell kartläggning*, Stiftelsen Allmänna Barnhuset 2023, sid. 25–26

20. C. Jernbro, Å. Landberg, J. Thulin (2023), sid. 42

Det framgår också av kartläggningen att våld mot barn från föräldrar har minskat över tid, men att det inte har skett någon betydande minskning 2011–2022. Förekomsten av psykiskt våld från förälder har ökat sedan den föregående studien (2016), liksom emotionell och fysisk försummelse.²¹ Flera faktorer ökar risken för att barn ska utsättas för våld: Dålig familjeekonomi, att bo med en förälder, att vara född utanför Norden, att leva med vuxna med missbruk, psykisk sjukdom eller i kriminalitet, att vara placerad i familjehem eller HVB (hem för vård eller boende), att ha en funktionsnedsättning, kronisk sjukdom eller ett psykiatriskt tillstånd, att ha föräldrar som är oense om boende eller umgänge samt att leva i en hederskontext.²²

Uppskattningsvis 19 procent av unga lever med oskuldskrav från familj och släkt (förväntningar att vänta med sex tills de har gift sig), cirka två procent får inte själva välja sin framtida partner och tio procent upplever förväntningar från familj eller släkt att vara könsstympad eller omskuren. Förväntningar att vara oskuld samt begränsningar i val av partner är vanligare bland tjejer än bland killar. Andelarna är också högre bland unga som har minst en utrikesfödd förälder.²³ Ungdomar med oskuldskrav är i högre utsträckning utsatta för våld, framför allt av föräldrar.²⁴ Det rör sig också i större utsträckning om allvarligt och upprepat våld, inte minst bland tjejer med oskuldskrav.²⁵

Samma kartläggning visar att drygt 58 procent av de som har utsatts för fysisk misshandel och upplevt våld mellan föräldrar har berättat för någon, oftast en jämnårig. Cirka 17 procent har vänt sig till en yrkesverksam vuxen. Andelarna är lägre bland de som har utsatts för sexuella övergrepp.²⁶ De flesta som har berättat för någon har känt sig lyssnade på och trodda, men mer än två femtedelar har känt sig ifrågasatta. 40 procent av de som har berättat om fysiskt våld från en vuxen och att ha upplevt våld mellan föräldrar har ångrat att de berättade.²⁷

En aktuell avhandling om barns tillgång till samhällets skydd och stöd bekräftar att våld under barndomen får djupgående konsekvenser för barns hälsa (och beteende), genom såväl en akut risk för fysisk skada och död som långsiktig psykisk skada och försämrad livskvalitet.²⁸ Forskning har fastslagit att våldet får negativa effekter på fysisk och psykosocial hälsa, samt att det finns tydliga kopplingar till PTSD,²⁹ depression, självskadebeteende och självmord. Våldsutsatthet har också samband med sämre akademiska prestationer, riskbeteende och en försämrad livskvalitet. Vidare framgår av avhandlingen att barns tillgång till skydd, stöd och behandling i Sverige fortsatt är begränsad, trots att barn ofta berättar om sin utsatthet.³⁰

Att våldet får allvarliga konsekvenser för barn, på kort och lång sikt, och att situationen förvärras av bristande stöd och skydd, bekräftas av det barn och unga har berättat

21. C. Jernbro Å. Landberg, J. Thulin (2023), sid. 44

22. J. Thulin, Å. Landberg, C. Jernbro, *Våld är aldrig okej! – Sammanfattning av en nationell kartläggning av våld mot barn*, Stiftelsen Allmänna Barnhuset 2024 sid. 17.

23. C. Jernbro, Å. Landberg, *Våld i ungas nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. Förekomst, riskfaktorer och hälsokonsekvenser*, Stiftelsen Allmänna Barnhuset och Jämställdhetsmyndigheten, 2024, sid. 23–24

24. C. Jernbro, Å. Landberg (2024), sid. 29

25. C. Jernbro, Å. Landberg (2024), sid. 31

26. C. Jernbro, Å. Landberg, J. Thulin (2023), sid. 71

27. C. Jernbro, Å. Landberg, J. Thulin (2023), sid. 74

28. S. Quarles van Ufford, *Violence against children, children's rights, and society's response. Implications of child welfare services' handling of abuse for children's access to protection and support*, Högskolan Dalarna, 2025, sid. 14 och 22

29. Posttraumatic Stress Disorder. Psykiska och fysiska besvär kan uppstå efter våldsamma, livshotande eller skrämmande händelser.

30. S. Quarles van Ufford (2025), sid. 96

för Barnombudsmannen och som vi redogör för i denna rapport. Den begränsade tillgången till stöd och skydd för våldsutsatta barn beskrivs även i Barnombudsmannens rapport *”Tro på oss när vi väl vågar berätta”*, om samhällets skyddsnät.³¹

2.3.2 Om samband mellan uppväxt- och levnadsvillkor samt att utnyttjas i kriminalitet

I en kunskapsöversikt om ungdomsbrottslighet redogör Vetenskapsrådet för flera faktorer som kan påverka risken för att en ung person ska begå brott. Några av dessa är följande:

- > **Kön:** Pojkar begår fler brott än flickor, men det finns variationer mellan olika brotts typer.
- > **Familjemiljö:** Unga löper större risk att begå brott om de kommer från hem där det är vanligt med konflikter och våld och/eller har föräldrar som är avvisande, inte ger stöd och har en försvagad föräldrakontroll.
- > **Skola och umgänge:** Ungas sociala band till skolan och vilka kamrater de umgås med har betydelse för hur sannolikt det är att de kommer att begå brott.³²

Brottsförebyggande rådets studie om barn under 15 år som begår allvarliga brott konstaterar att de ofta har riskfaktorer inom

flera livsområden. De har, jämfört med andra barn, oftare vuxit upp under mindre gynnsamma socioekonomiska förhållanden och/eller med vårdnadshavare som inte har tillräcklig omsorgskapacitet. Det är också betydligt vanligare att de själva har utsatts för brott, innan de har utfört det egna brottet. En stor majoritet av barnen har varit kända hos socialtjänsten, och ungefär hälften av dem har aktualiserats innan 12 års ålder. Ungefär hälften av orosanmälningarna har rört barnens familjesituation. Insatserna kommer ofta in för sent och är inte tillräckligt intensiva eller långvariga.³³ Detta trots att risken för en tidig brottsdebut ökar om barnet har föräldrar med missbruksproblem, utsätts för inkonsekventa eller för stränga uppfostringsmetoder och/eller utsätts för våld eller sexuella övergrepp.³⁴

I en kartläggning om flickors och kvinnors delaktighet i kriminella nätverk skriver Brottsförebyggande rådet att en överväldigande majoritet av de flickor och kvinnor som de har intervjuat har haft otrygga uppväxtvillkor. Det har handlat om alkohol- eller drogmissbruk och/eller psykiatriska sjukdomar hos en förälder eller båda föräldrarna, separationer från föräldrar och allvarlig utsatthet för våld i hemmet (att de själva har varit direkt utsatta och/eller bevittnat våld mot familjemedlemmar och husdjur), inklusive hedersrelaterat våld och förtryck.³⁵

31. Ärendenummer BO 2025-0215

32. Vetenskapsrådet, *Ungdomsbrottslighet – en kunskapsöversikt*, författad av Robert Svensson, Malmö universitet 2024, sid. 25–28

33. Brottsförebyggande rådet, *Barn under 15 år som begår allvarliga brott*, Rapport 2025:11, sid. 123–125

34. Brottsförebyggande rådet (2025:11), sid. 34–35

35. Brottsförebyggande rådet, *Flickor och kvinnor i kriminella nätverk. En studie av vägar in, delaktighet, brott och vägar ut*, Rapport 2025:13, sid. 26

3. Genomförande

3.1 Djupintervjuer med barn och unga

Under 2025 har Barnombudsmannen haft flera närliggande regeringsuppdrag som handlat om

- > att kartlägga och beskriva barns och ungas utsatthet för olika former av våld, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck, under uppväxten
- > samband mellan denna utsatthet och risken att utnyttjas i kriminalitet
- > barns och ungas erfarenheter av samhällets stöd och skydd
- > hur samhällets skyddsnät för barn kan förbättras.

Mot bakgrund av detta har Barnombudsmannen under 2025 genomfört 70 djupintervjuer med barn och unga. Intervjuerna har utgått ifrån ett semistrukturerat samtalstöd, som tagits fram i dialog med barn och unga, med följande teman:

1. Uppväxtvillkor och våldsutsatthet.³⁶
2. Erfarenheter av hjälp, stöd och skydd från samhället.
3. Erfarenhet från domstol.
4. Råd till vuxna som har ansvar för att hjälpa barn och unga.
5. Råd till andra barn och unga i liknande situationer.

Vid läsning av uppgifter om antal/andelar i resultatavsnitten nedan, är det viktigt att ha med sig att fler barn och unga kan ha levt med de olika typer av utsatthet som vi redogör för i rapporten, men utan att det

har framkommit under samtalet. Uppgifter om antal/andelar ska således tolkas med försiktighet och utgör sannolikt en underskattning av den faktiska förekomsten.

De barn och unga som Barnombudsmannen har samtalat med har vid tiden för intervjuerna befunnit sig på Statens institutionsstyrelses (SiS) särskilda ungdomshem, på HVB, på skyddat boende eller i stödverksamhet inom civilsamhället. En del har fått insatser på grund av våldsutsatthet, en del för att de har begått brott. Det har under Barnombudsmannens tidigare intervjuer med barn och unga på SiS ungdomshem framkommit att många av dem har varit utsatta för olika former av våld under uppväxten. Detta oavsett skälet till att de nu befinner sig där. För att få en fördjupad bild av barns och ungas uppväxtvillkor och utsatthet för olika former av våld samt konsekvenser av våldet och erfarenheter av samhällets stöd och skydd, har vi valt att återigen träffa barn och unga på SiS ungdomshem, men också i andra verksamheter.

Inför varje samtal har deltagarna informerats om syftet med intervjun, vad deras medverkan innebär och att den är helt frivillig. De har också fått information om sin rätt att när som helst avbryta samtalet eller hoppa över frågor. Aidentifiering och sekretess är centralt för att barn och unga ska våga dela sina erfarenheter. Därför säkerställer Barnombudsmannen att inga uppgifter som delas kan härledas till enskilda individer eller deras familjer. Intervjuerna genomförs alltid enskilt, utan närvaro av personal eller andra vuxna.

36. I detta har även ingått att ställa specifika frågor kring till exempel hedersrelaterat våld och förtryck, sexuellt våld, sexuell exploatering och våld i ungas partnerrelationer.

Av de som har intervjuats är 40 killar (57 procent), 29 tjejer (42 procent) och en icke-binär³⁷ (1 procent). Vid tiden för samtalet var 33 barn (i åldern 15–17 år, 47 procent) och 37 unga vuxna (i åldern 18–21 år, 53 procent). Det har även framgått att dessa 70 barn och unga har totalt minst 152 syskon som också har påverkats av och utsatts för de skadliga förhållandena i familjen. I flera fall nämns dessutom exempelvis kusiner som lever i liknande utsatthet.

I arbetet med att inhämta och ta till vara på barns och ungas erfarenheter inom ramen för de aktuella regeringsuppdragen, har Barnombudsmannen även gått igenom det intervjumaterial som låg till grund för rapporterna *”Ni måste hinna före” – Barns och ungas berättelser om att vara frihetsberövad*, *”Det har alltid funnits våld, alltså när det har funnits problem.”*, och *”För varje minut som går och ingen gör något för att hjälpa barn, så blir det bara värre.”*. Det har rört sig om intervjuer med 88 barn och unga, med åtminstone 143 syskon.

3.2 Referensgrupper med barn och unga

Barnombudsmannen arbetar för att barn och unga ska göras delaktiga under hela genomförandet av myndighetens regeringsuppdrag eller andra uppdrag och projekt. Det har i de aktuella uppdragen skett genom att ta utgångspunkt i vad barn och unga tidigare har berättat om uppväxtvillkor och våldsutsatthet, inhämta barns och ungas tankar kring vilka frågor som är viktiga att söka svar på inom uppdraget samt ta del av barns och ungas egna livserfarenheter, enligt ovan. Efter sammanställning av resultaten har Barnombudsmannen även träffat fyra grupper av barn och unga som har

fungerat som referensgrupper när det gäller Barnombudsmannens analys och förslag, för att säkerställa att de ligger i linje med barns och ungas erfarenheter och behov.

Barnombudsmannen har dessutom haft uppföljande kontakt med enskilda barn och unga som har intervjuats inom ramen för regeringsuppdraget. Syftet har varit att stämma av Barnombudsmannens analys, slutsatser och förslag med barn och unga.

3.3 Enkät till barn och unga

Barnombudsmannen har anlitat undersökningsföretaget Origo Group för att genomföra en enkätundersökning bland barn och unga, i syfte att kartlägga brister i samhällets skyddsnät. Resultat från undersökningen redovisas framför allt i Barnombudsmannens rapport *”Tro på oss när vi väl vågar berätta”* (2026), om samhällets skyddsnät.

Undersökningen har genomförts under perioden den 22 oktober till den 30 november 2025 och innehållit frågor om bakgrund, livssituation, utsatthet för hot, våld och sexuella övergrepp, erfarenheter av att söka stöd samt upplevelse av samhällets stöd och insatser. Enkäten har besvarats av totalt 176 barn och unga upp till 21 års ålder, 61 procent killar, 33 procent tjejer, tre procent med annan könsidentitet och tre procent som inte har uppgett kön. De har vid tiden för enkätundersökningen befunnit sig på SiS ungdomshem (81 procent), hemma (sex procent), på HVB (sex procent), på skyddat boende (två procent), i jourhem (en procent), på stödboende (en procent) eller annan plats (tre procent).

3.4. Enkät till yrkesverksamma

Origo Group har även genomfört en webbaserad enkätundersökning till yrkesverksamma, om deras erfarenheter av arbetet med

37. I de fall hen citeras i rapporten har vi valt att i stället benämna hen som tillhörande en av de större kategorierna i materialet, Tjej eller Kille. Detta av integritetsskäl och som en del i att säkerställa att det inte går att knyta det någon har sagt till en viss person. Av samma anledning kan procentuella andelar kring exempelvis utsatthet för olika former av våld inte anges när det gäller icke-binära.

våldsutsatta barn. Totalt 1 582 yrkesverksamma inom förskola, skola, elevhälsa, socialtjänst, samhällsvård, hälso- och sjukvård samt rättsväsende har besvarat enkäten (88 procent kvinnor, elva procent män och en procent med annan könsidentitet eller som inte har uppgett kön), under perioden den 17 oktober till den 10 november 2025.

Även denna undersökning redovisas främst i Barnombudsmannens rapport *”Tro på oss när vi väl vågar berätta”* (2026), om samhällets skyddsnet.

3.5 Samverkan med andra myndigheter och aktörer

Barnombudsmannen har utifrån de båda regeringsuppdragen anordnat flera olika samverkansmöten:

- > Rundabordssamtal den 28 maj 2025, om våld mot barn och unga inklusive hedersrelaterat våld och förtryck. Representanter från tio nationella myndigheter³⁸ har deltagit i diskussioner om samhällets förmåga att upptäcka, stödja och skydda barn och unga som är eller riskerar att bli utsatta för våld samt kopplingen till att utnyttjas i kriminalitet. Syftet med mötet har även varit att dela erfarenheter och goda exempel från de olika myndigheternas arbete på området.
- > Rundabordssamtal den 21 oktober 2025, om sexuellt våld mot barn, sexuell exploatering av barn och våld i ungas partnerrelationer, där representanter från 14 civilsamhällesorganisationer har medverkat.³⁹ Civilsamhällesorganisationer som möter

målgruppen har även ombetts att besvara en webbenkät bland annat om vad de har för kunskap om hur kriminella nätverk utnyttjar barn för sexuell exploatering och människohandel för olika ändamål.

Barnombudsmannen har dessutom haft separata möten och kontakter med

- > Brottsförebyggande rådet, om strukturerad samverkan kring brotts- och våldsförebyggande arbete
- > Nationella samordningen mot prostitution och människohandel vid Jämställdhetsmyndigheten, framför allt när det gäller hur kriminella nätverk utnyttjar minderåriga för sexuell exploatering och människohandel för olika ändamål. Barnombudsmannen har även träffat nätverket Nationellt metodstöd mot prostitution och människohandel⁴⁰ och ställt frågor till regionkoordinatorerna kring deras arbete med dessa frågor
- > Socialstyrelsen kring deras regeringsuppdrag om att förstärka arbetet för att socialtjänsten och hälso- och sjukvården ska upptäcka våld mot barn och unga,⁴¹ att föreslå åtgärder för att våldsutsatta ska få samordnat stöd vid myndighetskontakter,⁴² stöd för inrättande och vidareutveckling av familjecentraler⁴³ samt att stärka samverkan för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck inklusive där barn är involverade.⁴⁴

38. Förutom Barnombudsmannen, Barnafrid (Linköpings universitet), Center mot våldsbejakande extremism (Brottsförebyggande rådet), Inspektionen för vård och omsorg, Kriminalvården, Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, Polismyndigheten, Socialstyrelsen, Statens institutionsstyrelse och Totalförsvarets forskningsinstitut.

39. Deltog gjorde Anhöriga till sexuellt utnyttjade barn (Atsub), ChildX, Ecpat Sverige, Novahuset, NxtME, Riksförbundet för homosexuella, bisexuella, transpersoners, queeras och intersexpersoners rättigheter (RFSL), Riksorganisationen för kvinno- och tjejjourer i Sverige (Roks), Riksorganisationen Glöm aldrig Pela och Fadime (Gapf), Somaya stödjour, Stiftelsen 1000 möjligheter, Stiftelsen Allmänna Barnhuset, Tjejers rätt i samhället (Tris), Unizon och World Childhood Foundation.

40. Som samordnas av Jämställdhetsmyndigheten

41. Regeringsbeslut 2024-05-30 S2024/01110

42. Regeringsbeslut 2023-12-21 S2020/05537 S2022/03076 S2023/03257 (delvis)

43. Regeringsbeslut 2023-12-21 S2020/05537 S2022/03076 S2023/03257 (delvis)

44. Regeringsbeslut 2024-06-20 Ju2024/01453

4. Barn och unga berättar om sin uppväxt

De över 150 djupintervjuer med barn och unga som Barnombudsmannen har genomfört under åren 2024 och 2025 har gett ett omfattande och lärorikt underlag. Det är tydligt utifrån samtalen att barn och unga gärna vill dela med sig av sina upplevelser och perspektiv, om det så rör sig om våldsutsatthet eller om framtidsdrömmar. Även om Barnombudsmannen inte har mandat att förändra just deras individuella situation,⁴⁵ väljer de att berätta om sina liv för att de vill bidra till att förbättra förutsättningarna för andra barn och unga.

Jag vill nog mest säga liksom att det här är min berättelse. Det här är min röst och att, ja, det finns liksom fler som mig. Jag berättar inte det här för att någon ska tycka synd om mig, utan för att det aldrig ska få hända igen. (Tjej)

4.1 "Jag har aldrig haft en bra förälder" – uppväxtvillkor och riskfaktorer

Ett tiotal av de 70 barn och unga som Barnombudsmannen har intervjuat under 2025 beskriver att de har haft en "vanlig", bra uppväxt, med en familj som har brytt sig, stöttat och gett dem vad de behöver. Några av dessa barn och unga, som ändå har hamnat i destruktiva miljöer, berättar att föräldrarna inte förstod vad de höll på med eller hur allvarligt det var.

Mamma visste aldrig att jag gjorde, att jag var på en sådan allvarlig gräns. Pappa visste inte heller. De hade mer, de hade hjälpt mig mycket mer. (Kille)

Ja, alltså jag har inte tänkt på att berätta till mina föräldrar. Men jag säger jag tänkte, men jag ville inte berätta till dem. De kommer bli oroliga. Sen de kanske blir arga på mig. Men nu i efterhand borde jag, om jag tänker efter nu, jag borde berättat till dem. Så jag ångrar mig mycket. (Kille)

I övrigt handlar det genomgående om barn och unga som har haft en uppväxt präglad av våld i olika former, missbruk, psykisk ohälsa och/eller ekonomisk utsatthet. Maskrosbarn uppskattar att cirka 700 000 barn i Sverige – eller i genomsnitt cirka sju barn i varje klass – har minst en förälder i missbruk, med psykisk sjukdom eller som utsätter barnet för våld.⁴⁶ Bland de barn och unga som Barnombudsmannen har intervjuat är andelen ännu högre. Det är barn och unga som inte sällan har hamnat i samhällets vård på grund av eget beteende eller till och med kriminalitet, men där det också finns ett tydligt mönster av otrygga uppväxtförhållanden och ett fallerat föräldraskap.

För att om du är en förälder måste du kunna ta hand om barnet. Om du inte vet hur man gör, får du låta någon annan ta

45. Utöver att Barnombudsmannen har skyldighet (möjlighet) att lämna över uppgifter till socialnämnden om ett barn misstänks fara illa och får lämna vissa uppgifter till Inspektionen för vård och omsorg.

46. Maskrosbarn, Ny statistik: 700 000 barn i Sverige har svåra hemförhållanden. Uppdaterad 2025-06-24. Hämtad 2025-11-10.

"Jag vill nog mest säga liksom att det här är min berättelse. Det här är min röst och att, ja, det finns liksom fler som mig. Jag berättar inte det här för att någon ska tycka synd om mig, utan för att det aldrig ska få hända igen." (Tjej)

hand om den. Tills du vet hur man gör, tänker jag. För du fuckar ju ändå det där barnets framtid, framöver. Om den är uppväxt med att dennes pappa slår dennes mamma eller dennes pappa slår barnet. Då när den får en tjej, kommer ju den göra samma saker som dennes pappa gjorde. [...] Jag har aldrig haft en bra förälder. (Kille)

Det är ett mönster som dessutom finns i generationer bakåt. Flera barn och unga beskriver att även föräldrarna är uppvuxna i otrygga hem och hur utsattheten har förts vidare.

4.2 "Alltså det är generationer av trauma" – våldsutsatthet

Enligt den senaste nationellt representativa elevenkätundersökningen har närmare 40 procent av eleverna i årskurs nio varit utsatta för våld av någon vuxen person under uppväxten, vanligtvis av förälder/föräldrar. Ungefär lika stor andel har utsatts för våld av en jämnårig, i form av mobbning, sexuella övergrepp eller våld i egen parrelation. Flickor och icke-binära är utsatta för våld i större utsträckning än pojkar.⁴⁷

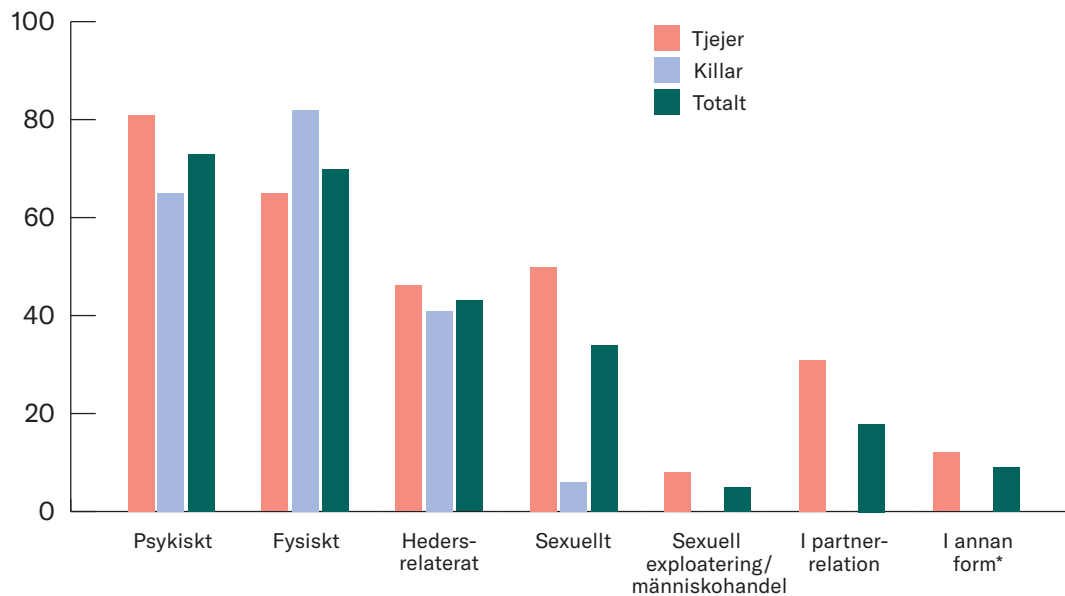
Av de 70 barn och unga som Barnombudsmannen har intervjuat berättar 36 procent (25) att de har bevittnat våld mot en närstående under uppväxten. Framför allt har barnen sett sin mamma bli utsatt för fysiskt och psykiskt våld från pappan eller bonuspappan. Även våld mot syskon, pappa och pappans flickvän/sambo förekommer i några fall. Andelen som har bevittnat våld mot närstående är 62 procent bland tjejerna (18 av 29) och 18 procent bland killarna (sju av 40).

Det är mer alltså psykiska saker. Alltså det är generationer av trauma. [...] Våld liksom, det har försiggått i generationer i vår släkt. På båda sidorna. (Kille)

I en klar majoritet av intervjuerna – 63 procent (44 av 70) – framgår att de själva direkt har utsatts för våld under uppväxten, från närstående. Även här är andelen högre bland tjejerna än bland killarna, 90 procent (26 av 29) respektive 43 procent (17 av 40). De beskriver flera olika former av våld, ofta överlappande.

47. C. Jernbro, Å. Landberg, J. Thulin (2023), sid. 25 ff.

Utsatthet för olika former av våld, bland de som har berättat att de själva direkt har utsatts för våld under uppväxten (andel i procent)

*Kategorin "I annan form" innehåller utsatthet för materiellt, digitalt eller ekonomiskt våld.

I huvudsak är det en förälder eller båda föräldrarna (såväl biologiska som andra) som har utövat våldet, men det kan också ha varit syskon (främst bröder), andra släktingar, föräldrarnas nya partner, vänner till familjen och/eller nuvarande eller tidigare pojkvänner. För samtliga våldsformer utom fysiskt våld är våldsutsatta tjejer utsatta i större utsträckning än våldsutsatta killar.

I Barnombudsmannens enkätundersökning till barn och unga uppger 43 procent (av 176) att de själva har blivit utsatta för våld och 46 procent att de har sett, hört eller på annat sätt känt att någon i deras närhet blivit utsatt för våld. Tjejer är mer utsatta för våld än killar (64 procent bland tjejerna respektive 35 procent bland killarna). Enligt enkätsvaren är det fysiska våldet den vanligast förekommande formen av våld. Oftast är det föräldrar som är förövarna.

Barnombudsmannen har ett pågående regeringsuppdrag att identifiera kontaktvägar för barn och unga som har utsatts för våld i partnerrelation, sexuellt våld eller

sexuell exploatering.⁴⁸ I uppdragets delredovisning, som lämnas i mitten av mars 2026, ger Barnombudsmannen en mer fördjupad bild av den typen av utsatthet än vad som framkommer av denna rapport.

4.2.1 "Hon sa typ aldrig jag älskar dig eller kram eller någonting" – försummelse

Barn och unga beskriver en omfattande försummelse under uppväxten. De har varit utsatta för såväl fysisk som känslomässig försummelse, att inte få mat, omvårdnad, kärlek och bekräftelse.

De berättar att de har bott med en förälder som inte har försett dem med mat eller som har lämnat dem och syskon själva hemma, helt utan mat.

Vi åt ju knappt när jag bodde där för min mamma gjorde aldrig mat [...] För var inte hon hungrig så skulle inte någon äta. (Tjej)

48. Regeringsbeslut 2025-06-05 A2025/00608. Barnombudsmannen ska lämna en skriftlig slutredovisning senast den 1 juni 2027.

Flera barn och unga har varit placerade i familjehem där de inte har fått tillräckligt med mat, eller tvingats betala för maten själva. Andra barn och unga berättar att de under uppväxten har gått runt med samma kläder i flera dagar eller i trasiga kläder och skor, utan att någon vuxen har reagerat.

Ännu vanligare är dock berättelser om känslomässig försummelse, om föräldrar som har ignorerat barnet, varit känslolösa, avstängda eller manipulativa och som aldrig har gett kärlek.

Hon sa typ aldrig jag älskar dig eller kram eller någonting. [...] Hon är fett elak, typ säger fett elaka saker. (Tjej)

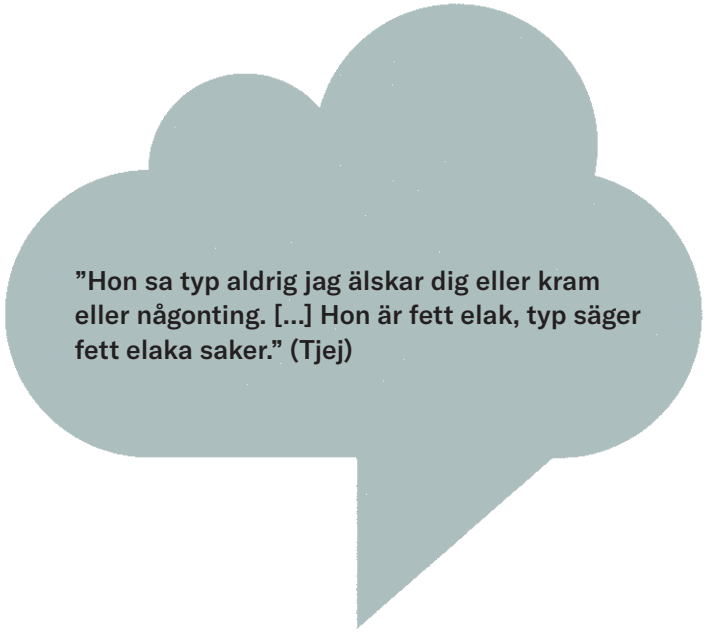
Några beskriver också att de inte har fått stöd att prata om sina känslor och tankar, eller att känslor överhuvudtaget inte är något man har pratat om i familjen. De kan se hur detta har påverkat dem även högre upp i åldrarna. (Läs mer om detta i avsnitt 5.2.2.)

Barn och unga som har föräldrar som har gått igenom en skilsmässa, beskriver i vissa fall att föräldrarna hatar och inte pratar med varandra, och att barnen sätts eller hamnar emellan.

De kan inte prata med varandra. De snackar skit om varandra dagligen alltså. Så fort man tar upp det är det bara skit-snack hela tiden. (Kille)

Om någon ville säga något till den andra så sa de det till oss och vi fick säga det. [...] Men liksom, alltid den här känslan av att man måste välja sida. (Tjej)

Det framgår också att barn och unga har låtit sina egna behov stå tillbaka för en förälders, till exempel genom att bo kvar för att den ena förälder inte ska känna sig övergiven när de andra syskonen har valt att flytta till den andra föräldern.

"Hon sa typ aldrig jag älskar dig eller kram eller någonting. [...] Hon är fett elak, typ säger fett elaka saker." (Tjej)

4.2.2 "Han kan spåra ur när som helst liksom" – psykiskt våld

Den vanligaste formen av våldsutsatthet som barn och unga berättar om är psykiskt våld (se även försummelse ovan). Det kan bland annat ha handlat om nedvärderande och sårande tillmälen, eller psykisk mobbing som ett barn kallar det. Många har också levt under återkommande, ibland mycket grova, påtryckningar och hot från en av eller båda föräldrarna.

Hon sa alltid att i framtiden så kommer min man slå mig för att jag är så stor i käften och vass i munnen. (Tjej)

Och så sa hon typ att, om du någonsin berättar för någon vad som pågår här hemma, så kommer jag ta död på dig. Jag kommer gömma din kropp. Ingen ska någonsin få reda på att det var du, eller att det var jag. (Tjej)

De beskriver föräldrar som har manipulerat och skuldbelagt och att de som barn har känt stort ansvar för föräldrarnas mående och en rädsla till exempel för att en förälder ska ta livet av sig.

Nu kommer jag dö på grund av dig, nu dödar du din mamma. (Tjej)

Nej och sen när jag åkte iväg så kände jag mig skittaskig mot mina föräldrar. Som vanligt så jag var såhär, åh nej, jag är så dum. Så jag fick ju lite panik där igen. (Tjej)

Det psykiska våldet kan också ha innefattat att leva under hot om att bli slagen eller utsatt för annat våld. Flera beskriver exempelvis att de har vuxit upp med aggressiva pappor. Det har även förekommit latent våld i form av en oberäknelighet hos föräldrar och ett ständigt underliggande hot, som har satt sina psykiska spår.

Asså min pappa kan bli väldigt arg. Men då kan han typ slå i väggar och så. Men han har aldrig rört oss. Det är klart att man blev lite nervös typ. (Tjej)

Min pappa var mer så här mycket för hot och sådant här. Han hotade mig till exempel typ när jag var fyra, fem år kanske. Typ att han skulle låsa in mig i ett mörkt rum och sådana sa... alltså sådana grejer. Så jag var rädd för han. Jag trodde alltså han var galen liksom. Han är oberäknelig. Han kan spåra ur när som helst liksom. Så det var jag rädd för. (Kille)

Barn och unga beskriver dessutom materiellt våld, exempelvis föräldrar som har förstört barnets telefon eller surfplatta,

slagit sönder möbler eller kastat saker, som även det har skapat rädsla och oro under uppväxten.

Som framgår ovan är det också en betydande andel barn och unga som i intervjuerna berättar att de har bevittnat våld mot närstående, oftast att pappan eller bonuspappan har utsatt barnets mamma eller en ny partner. De beskriver att mamman har blivit slagen, inknuffad i saker och i vissa fall utsatt för våldtäkt framför barnen. De har också sett syskon bli utsatta för våld. Barnen har levt med en stor oro för mamman och kan själva ha blivit utsatta när de har försökt gå emellan för att skydda mamma och syskon. Några barn och unga kallar inte det som har pågått i hemmet för våld, men beskriver ständiga skrik och bråk och/eller att föräldrar har puttats och kallat varandra fula saker.

En kille reflekterar kring att det psykiska våldet nästan kan vara mer smärtsamt än att bli utsatt för fysiskt våld, och att skadorna sitter kvar längre:

Det här, liksom det här kanske låter riktigt dumt att säga men ibland önskar jag att det var våld. För i alla fall våld, man kan liksom skada och sen fortsätta och sen allt blir okej. Men när det är psykiskt, jag tror inte de kan lämna liksom alla de där minnen där. (Kille)

4.2.3 "Hon slår sönder och slår sönder och slår sönder" – fysiskt våld

Den näst vanligaste formen av våld som framkommer i intervjuerna är fysiskt våld, från en förälder eller båda föräldrarna och ibland framför eller tillsammans med syskon. De barn och unga som Barnombudsmannen har träffat berättar om att deras pappa eller ibland mammans nya man har utsatt dem för fysiskt, och ofta även psykiskt, våld. De beskriver hur de har blivit slagna, knuffade, släpade i armen, strypta, kvävda, upptryckta mot väggen, hotade med kniv, släpade nedför trappan eller fått sina fingrar klämda i dörren. De berättar om mammor som har slagit dem, dunkat deras huvud i väggen eller dödshotat dem. Vissa av dessa mammor har själva varit utsatta för våld av barnets pappa.

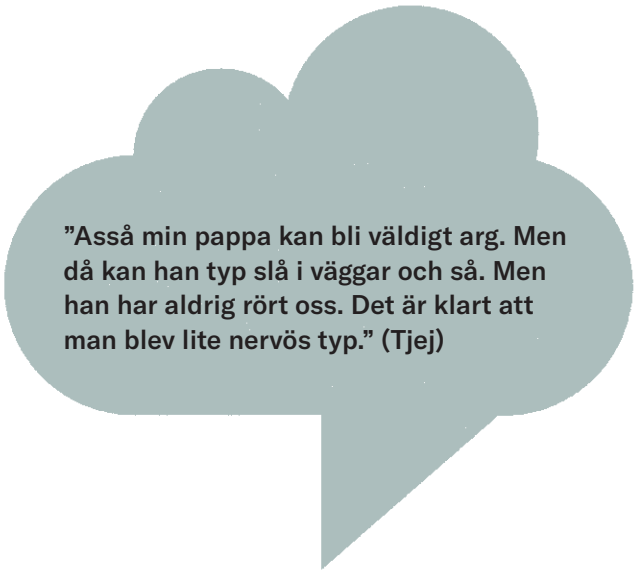
Hon slår sönder och slår sönder och slår sönder. Och hon kanske slår sönder mig i 30 minuter. (Tjej)

Några barn och unga berättar att pappan har fortsatt att utsätta dem för våld efter att föräldrarna har separerat. Andra har blivit utsatta för våld av exempelvis en morbror eller en farfar, ibland som repressalier:

När jag gjorde något fel, jag fick inte gråta, jag fick inte låta. (Tjej)

4.2.4 "Så jag valde att hålla det för mig själv" – sexuellt våld

Ungefär sex procent av de våldsutsatta killarna och 50 procent av de våldsutsatta tjejerna i Barnombudsmannens intervjustudie berättar att de har varit utsatta för sexuellt våld. Det handlar till exempel om våldtäkter eller andra sexuella övergrepp från pappor, bonuspappor, bröder eller andra släktingar

"Asså min pappa kan bli väldigt arg. Men då kan han typ slå i väggar och så. Men han har aldrig rört oss. Det är klart att man blev lite nervös typ." (Tjej)

(manliga och kvinnliga). Flera barn och unga har mötts av misstro eller ilska när de har tagit mod till sig och berättat för närstående. (Se även Sexuellt våld i hederskontext.)

Sen när jag var [liten] så blev jag våldtagen av min halvbror, [flera gånger]. Jag sa det till min pappa och pappa svarade, ja men sluta med det då. Jag förstår inte varför pappa sa så. Det tänker jag på än idag, varför sa han så? Och jag anmälde det några år senare. Men såklart trodde ingen på mig, inte ens min mamma tror på mig om det. Folk säger att jag gillar att anklaga folk och vill ha uppmärksamhet. (Tjej)

En studie bland vuxna som har blivit utsatta för sexuellt våld under barndomen visar att de ofta har utsatts vid upprepade tillfällen av någon som de känner, vanligtvis en familjemedlem eller annan närstående. I nästan hälften av fallen var förövaren någon i det egna hemmet, till exempel en förälder eller ett syskon.⁴⁹ Det har funnits hinder för de utsatta att berätta om det sexuella våldet, såsom skamkänslor eller rädsla för att ingen ska bry sig. De redogör också för att det sexuella våldet har fått allvarliga och långvariga känslomässiga, fysiska och psykiska konsekvenser.⁵⁰

Få barn och unga som har medverkat i Barnombudsmannens intervjuer har tidigare

49. Protect Children and Justice Initiative, *Our Voice Swedish Survivors: Experiences om Victims and Survivors of Child Sexual Abuse and Exploitation*, 2025, sid. 3-5

50. Protect Children and Justice Initiative (2025), sid. 5-6

fått frågor om eller förutsättningar att berätta om utsatthet för fysiskt och psykiskt våld under uppväxten. Ännu färre har fått möjlighet att berätta att de har varit utsatta för sexuellt våld. Det tycks i ännu större utsträckning gälla killar. Fler barn och unga berättar om sexuellt våld efter att Barnombudsmannen har börjat ställa direkta frågor om denna typ av utsatthet, i intervjuer och enkäter. I enkätundersökningen till barn och unga så framkommer att så stora andelar som 79 procent bland våldsutsatta tjejer och 15 procent bland våldsutsatta killar har blivit utsatta för sexuellt våld. Nästan en tredjedel av våldsutsatta barn och unga i enkätundersökningen uppger att de inte visste att det var ett brott när de blev utsatta.

En kille berättar för första gången, i samtalet med Barnombudsmannen, om hur han har utsatts av en kvinnlig släkting. Det framgår både att han i viss mån vill förklara varför han inte kunde stoppa det, och att han tar ett stort ansvar för hur det skulle påverka vuxna i hans omgivning om han hade avslöjat det han utsattes för.

Men dörren var låst, så ja hon tog mig. Jag var liten liksom, hon var mycket större än mig, så hon var starkare än mig. Om det hade hänt i dag hade jag kastat ut henne i fönstret liksom men jag kunde inte göra det då. Så hon, ja, hon tvingade mig att röra henne. [...] Jag brottades med tanken ganska ofta, men jag valde att inte säga nånting. För jag visste, om jag hade sagt så hade morsan förlorat det liksom. Hon hade tappat det helt. Hon hade förmodligen brutit kontakten och för nån konstig anledning så tyckte jag typ synd om min [kvinnlige släkting]. Och jag visste att om jag hade sagt så hade morsan sagt till alla andra inom familjen. Och det hade förmodligen förstört henne också. Så jag valde att hålla det för mig själv. (Kille)

Flera av tjejerna berättar om våldtäkter som har begåtts av en manlig kompis eller en pojkvän. Fem av dem har blivit våldtagna i tidigare eller nuvarande parförhållanden, vilket beskrivs närmare i avsnitt 4.2.5 om våld i ungas partnerrelationer. Några tjejer har blivit utsatta för sexuella övergrepp och våldtäkter, av jämnåriga eller äldre killar och män, i samband med att de har avvikit från en placering och/eller tagit droger. Mer om detta i avsnitt 4.2.8 om utnyttjande i kriminella miljöer.

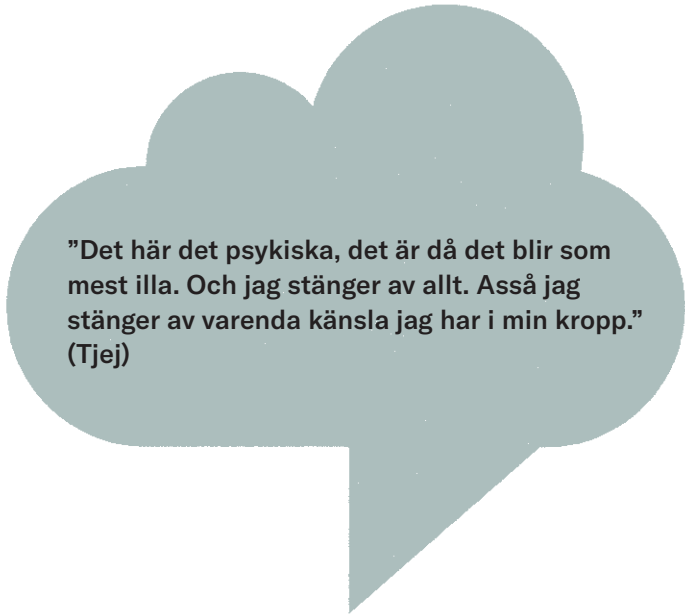
Få av de våldtäkter som barn och unga berättar om i intervjuerna verkar ha uppdragats eller anmälts. När så har skett har det sällan lett till något. En kille berättar att han har avstått från att polisanmäla för att slippa gå igenom en lång rättsprocess:

Det kändes som att det skulle vara så, lång, lång process och jag ville inte hamna i någon rättegång eller någonting. Jag ville inte tänka på det. Jag ville bara gå vidare. (Kille)

4.2.5 "Jag fattade inte att det inte var mitt fel" – våld i ungas partnerrelationer

Åtta av de tjejer som Barnombudsmannen har intervjuat (inga av killarna) berättar att de har varit utsatta för våld av tidigare eller, i något fall, nuvarande pojkvänner. I enkätundersökningen bland barn och unga uppger 19 procent av de som har blivit utsatta för våld att förövaren var en pojk- eller flickvän, 35 procent bland tjejerna och tre procent bland killarna. De intervjuade tjejerna har varit utsatta för olika former av fysiskt och psykiskt våld, i något fall ekonomiskt våld, och i en majoritet av fallen även sexuellt våld.

Men sen så har jag också blivit våldtagen två gånger, i mina gamla förhållanden. Och de har varit väldigt svåra att lämna. [...] De har också vetat att jag har haft

"Det här det psykiska, det är då det blir som mest illa. Och jag stänger av allt. Asså jag stänger av varenda känsla jag har i min kropp." (Tjej)

svårt att säga nej, och då har det känts som att de har liksom utnyttjat det väldigt mycket. [...] Det fick mig att tappa väldigt mycket självförtroende, och inte känna mig värd någonting typ. (Tjej)

Men det var någon gång som han ville ha sex. Och jag sa liksom nej men jag orkar inte och liksom massa sånt. Och sen tjtade han jättemycket. Så till slut sa jag bara att ja men, för att han gjorde så att jag fick dåligt samvete och sånt. Så till slut så hade vi det och efter så kollade han på mig och bara... Jag brukar inte prata om det. [...] Ja men så efter så kollade han på mig och bara kolla jag får liksom dig göra saker som du inte ens vill. Och jag tänkte bara, vem säger så till sin egna flickvän liksom? (Tjej)

Forskning om våld i ungas partnerrelationer lyfter fram både skillnader och likheter med våld i vuxnas nära relationer. Även för unga, oftast tjejer, som utsätts i en parrelation trappar förövaren successivt upp kontroll och våld och det sker många gånger en normaliseringsprocess.⁵¹ En tjej beskriver att hon själv har varit kontrollerande och svart-sjuk mot en tidigare pojkvän och att hon ser liknande tecken i sin nuvarande relation, men nu hos killen, och är rädd att hans kontroll ska eskalera. Mönster av kontroll, manipulation och normalisering av våldet

framgår tydligt i det som tjejerna berättar i intervjuerna.

De bra stunderna var jättebra, och under de dåliga stunderna så saknar du de bra. Och det får dig att vilja ha han ännu mer. Men han hittade minsta lilla anledning att bli arg på mig, och allting var alltid mitt fel. [...] Minsta lilla fel och han skulle döda mig. Jag vet ju inte om han egentligen skulle göra det, jag har ingen aning, men det var ju inte uteslutet att han skulle. Samtidigt under den här tiden, jag fattade ju inte själv att han utsatte mig för saker. Jag fattade inte ens att han våldtog mig flera gånger liksom. Jag fattade inte. Jag fattade att han gjorde illa mig, men jag fattade inte att det inte var mitt fel. (Tjej)

Det här det psykiska, det är då det blir som mest illa. Och jag stänger av allt. Asså jag stänger av varenda känsla jag har i min kropp. (Tjej)

Tjejerna redogör för de olika strategier som pojkvännerna har haft för att övertala dem att stanna, eller på andra sätt hålla kvar dem, i relationen.

Han har väl bara varit väldigt kontrollerande. Och han har varit väldigt mycket såhär otrogen och sånt och väldigt manipulativ och. Jag gick fram och tillbaka till

51. Brottsförebyggande rådet, *Våld i ungas parrelationer*, Rapport 2021:15, sid. 29

honom hela tiden. Det var inte våld eller något sånt där. Det var mer liksom psykiskt. Jag fick inte ha någon kontakt med min familj. Det var bara han som finns. Lämna jag han så har jag ingen. Jag fick inte träffa mina tjejvänner, jag fick inte göra typ någonting. [...] Att jag är dum i huvudet, jag är efterbliven och massor av såna där grejer. [...] Asså just i den situationen känner man ju sig jätteliten och dum. Och det var jättesvårt att liksom lämna den relationen. (Tjej)

Han fick jättedåligt samvete och sånt och han sa liksom att, ja men jag skulle aldrig göra det här om jag inte var påverkad av något liksom och att det var ett misstag. (Tjej)

Andra tjejer har inte vågat eller kunnat lämna relationen, eller på annat sätt göra motstånd, på grund av överhängande hot från pojkvänner med stort våldskapital. Flera berättar om att pojkvännen har hotat att döda henne och/eller hennes familjemedlemmar, eller hotat att ta sitt eget liv om hon lämnar honom.

Sen jag vet själv asså, det kan vara att man är van med att bli behandlad dåligt. Och då när någon behandlar dig bra så känns det väldigt fel. Så att du är hellre med någon som är dum mot dig och så ibland. Men sen också, det kan vara väldigt svårt att lämna också för, antingen den här personen kanske hota. Och tyvärr det finns inte värsta skydd mot folk som är utsatta. Så om inte personen döms så blir det ju, risk för personen kanske. (Tjej)

Det var inte våldsam på det sättet. Jag vågar inte göra motstånd mot honom. (Tjej)

4.2.6 "Det var som att leva i ett fängelse. Jag kunde knappt andas" – hedersrelaterat våld och förtryck

Enkätsvaren från barn och unga visar att tolv procent av de våldsutsatta har blivit utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck, 67 procent bland de våldsutsatta tjejerna och 22 procent bland de våldsutsatta killarna. Totalt 19 av de intervjuade tjejerna och killarna beskriver utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck, i olika former. Se även Barnombudsmannens årsrapport 2026, som har temat hedersrelaterat våld och förtryck.

Tjejerna berättar genomgående om stark kontroll från föräldrar, bröder, kusiner och andra släktingar. Kontrollen har bestått av att inte få vara nära eller prata med killar, inte ha killvänner, gå direkt hem från skolan, inte gå ut, inte umgås med kompisar, inte gå på stan, inte välja vilken bok man ska läsa, inte ha fritidsaktiviteter, inte träna, få mobilen kontrollerad, inte ha telefon alls, inte sminka sig eller föna håret, inte ha tajta kläder eller byxor, ha heltäckande kläder, tvingas/förväntas bära slöja, bli tvingad att be med mera. De berättar också om ryktesspridning om de själva och andra tjejer i slakten, släktingar som rapporterar till föräldrarna om en tjej blir sedd med en kille och släktingar som har synpunkter på hur tjejerna klär sig och agerar. En tjej beskriver det som att tjejer inte ska dra uppmärksamhet till sig, inte ta plats, höras, synas eller kännas.

Allt jag gjorde kunde vara fel. Ett ord, en blick, ett skratt på fel plats. Jag lärde mig att ljuga för att överleva. Jag levde med en ständig oro. Hjärtat slog snabbt, magen knöt sig. Jag var alltid rädd för att göra fel, för att bli upptäckt, för vad som skulle hända om sanningen kom fram. (Tjej)

Det var som att leva i ett fängelse. Jag kunde knappt andas. (Tjej)

En tjej säger att föräldrarna inte har behövt använda hot eller tvång för att upprätthålla kontrollen, eftersom hon sällan har utmanat normerna:

Så jag går liksom inte utanför det förbjudna ändå. (Tjej)

De barn och unga som Barnombudsmannen har samtalat med berättar om hur familjen och släkten har skilda regler för döttrar och söner, och inte accepterar könsuttryck som avviker från normen. Killarna utsätts generellt sett inte för samma begränsningar som tjejer, men beskriver ändå hur deras livsutrymme och möjligheter inskränks inte minst genom de strikta könsreglerna.

Jag lärde mig snabbt att dölja mig. Jag log när de pratade, jag spelade den där machorollen bra, men inuti var jag död. Jag kände mig smutsig, äcklig och fel. (Kille)

Söner och andra manliga släktingar spelar också en central roll i att upprätthålla kontrollen över flickor och kvinnor i släkten. De intervjuade killarna som är uppvuxna i en hederskontext berättar att de har utsatts på så sätt att de har bevittnat våld mot till exempel systrar och har tvingats hålla familjens hemligheter utåt, inte minst gentemot myndigheter. En kille beskriver att han har haft ansvar för att kontrollera sin äldre syster. När han har vägrat har både han och systemen blivit utsatta för grovt våld från pappan och andra manliga släktingar.

De strikta reglerna omfattar även individens sexualitet, där homo- och bisexualitet inte är tillåtet. En kille berättar att han alltid har förstått att föräldrarna tycker att det är fel, skamfyllt och äckligt, och en annan att pappan har kallat homosexuella för smuts, djur och syndare. Ytterligare en kille menar att han aldrig har haft möjlighet att utforska sin egen sexualitet.

"Jag lärde mig snabbt att dölja mig. Jag log när de pratade, jag spelade den där machorollen bra, men inuti var jag död. Jag kände mig smutsig, äcklig och fel." (Kille)

Friheten är något som typ inte har existerat för mig [...] Jag är tvingad till att vara en helt annan person när jag är runt dem. [...] Jag är osäker om min, du vet liksom sexuella identitet. Jag hade haft tankar om det men du vet, jag kunde inte ha de där tankarna. (Kille)

För tjejer finns dessutom en orubblig oskulds- och kyskhetsnorm som i många fall betyder att det är otänkbart att ha en pojkvän och/eller att ha sex innan äktenskapet, i alla fall om familjen/släkten får reda på det. En del av tjejerna konstaterar att det skulle få mycket allvarliga följder, medan andra inte alltid själva kan överblicka vilka konsekvenser det kan få.

De hade dödat oss. (Tjej)

Han hade blivit galen. Men, asså de hade inte gift bort mig och så. (Tjej)

Utöver den kontroll och de begränsningar som beskrivs ovan berättar barn och unga om annat psykiskt våld. Återkommande i berättelserna från tjejer i hederskontext är till exempel att kallas hora. Några tjejer och killar beskriver även att de har blivit inlåsta i eller utkastade ur hemmet, och flera har blivit utsatta för dödshot och hotade med kniv.

Man får inte gå emot det som bestämts, och minsta fel straffas hårt. [...] Varje gång någon gör något "fel" säger de, du vet vad som hände med din faster. (Tjej)

Många av de barn och unga som har vuxit upp i en hederskontext har varit utsatta för omfattande och systematiskt fysiskt våld, i syfte att upprätthålla reglerna. De berättar om våld från pappa, mamma, farbröder, morbröder och bröder. Det har handlat om att bli slagen med till exempel sladdar och andra tillhyggen, eller att bli strypt. En tjej säger att hon har blivit misshandlad när hon inte har lyssnat eller följt reglerna, och en kille att han utsattes för att han ansågs vara för feminin av männen i släkten.

Jag växte upp i en familj där tystnad var säkrast och tryggast. Jag lärde mig tidigt att läsa av pappas steg i trappan. Var de tunga visste jag att kvällen skulle bli ett helvete för oss alla. För mamma, för mig och för mina syskon. (Tjej)

En tjej beskriver att pappan har vänt syskonen mot varandra, genom att be ett av barnen att slå ett annat eller hämta något att slå med. Den som inte lydde blev själv utsatt. Det fysiska våldet pågick dagligen. Syskonen har idag ingen kontakt med varandra.

Jag var alltid den uppkäftiga. Jag bara stod upp för mig själv. Och då han kunde såhär, och de andra var rädda för honom. Så han brukade typ såhär, han brukade slå sönder mig. Sen säger till de andra att slå mig, mina syskon då. Så var vi tvungna att göra det. Så han vände oss alla emot varandra. [...] Då slår han dig typ med en pinne eller en sladd i typ 30 minuter. Oftast var det en sladd för den går inte sönder på ett tag. Och sen så får du gå och sätta dig. Så kommer nästa och nästa. Det kunde pågå i flera timmar. (Tjej)

Barn- och tvångsäktenskap, könsstympning av flickor och bortförande/kvarhållande utomlands

Barn och unga har även varit utsatta för andra former av hedersrelaterat våld och förtryck, såsom barnäktenskap, tvångsäktenskap, könsstympning av flickor, bortföranden och kvarhållanden utomlands samt omvändelseförsök.

En tjej beskriver en mycket traumatisk upplevelse från när hon, i ung ålder, blev utsatt för könsstympning:

Jag förstod inte, jag var ju liksom bara sex år gammal. Ja, jag visste inte heller vad en kvinna var. Jag var liksom bara ett barn. Men sen fick jag någonting och jag antar att de trodde att jag var sövd. De hade gett mig någonting, men jag var vaken och jag minns varje sekund. Smärtan. Det var som eld. Ville skrika, men det gick liksom inte. Min röst bar inte mig. Det var som att jag försvann. Men ändå så liksom kände jag alltihopa. Och när de märkte att jag kände så höll kvinnorna fast mig, en på ena sidan och en annan på andra och, ja. De höll väldigt, väldigt hårt. [...] De försökte väl lugna ner mig och säga att jag skulle vara stolt och att jag var stark. [...] Men jag kände mig inte stark. Jag kände mig liksom bara trasig och tom. (Tjej)

Flera av tjejerna berättar att de själva och/eller systrar och kvinnliga kusiner har blivit introducerade till en "passande" äktenskapspartner, tvingade att gifta sig eller utsatta för fysiskt våld när de gått emot föräldrarnas vilja. De beskriver att det finns regler i släkten om att föräldrarna bestämmer att och med vem en dotter ska gifta sig, eller att maken till exempel måste tillhöra samma etniska eller religiösa grupp. Vissa upplever att det går att säga nej till någon som föräldrarna har valt, men att de då utser någon annan. Andra tror inte att de skulle

kunna säga nej, utan att föräldrarna då ändå hade tvingat fram ett giftermål. En säger att pappan var den som höll i själva planeringen kring giftermålet, men att mamman lät det ske och "tittade bort". En kille som blev bortförd och utsatt för omvändelseförsök under flera månader, gick med på att förlova sig med en tjej för att få komma tillbaka till Sverige.

Andra barn och unga beskriver att de har blivit bortförda eller skickade utomlands för att de inte följt familjens religiösa eller kulturella regler eller utsatts för andra former av så kallade uppfostringsresor.

Sexuellt våld i hederskontext

Tidigare studier har synliggjort att tjejer som utsätts för barnäktenskap även blir utsatta för sexuellt våld inom äktenskapet, i form av våldtäkter och att det ses som hennes "plikt att ställa upp på samlag med sin make".⁵² Flera av de tjejer som Barnombudsmannen har intervjuat berättar dock också om incest och sexuella övergrepp under uppväxten.

En tjej har blivit våldtagen av en kille under en vistelse i ursprungslandet, för att hon hade pratat med en annan kille. Förövaren har dessutom filmat övergreppet och lagt upp det på Internet. Hennes stora rädsla är än idag att föräldrarna ska se filmen och få reda på vad som har hänt. En annan tjej har

flytt hemifrån för att undkomma hedersrelaterat våld och förtryck och hamnat i andra otrygga miljöer där hon har blivit utnyttjad, våldtagen, drogad och misshandlad.

Flera berättar om sexuellt våld från sin pappa eller bror, och att de har varit helt utlämnade och utan stöd i detta.

Men jag tror också att de försöker göra dig illa. Om de ser att de inte lyckas med att slå eller sådant, så börjar föräldrarna använda sexuellt istället. (Tjej)

En gång samlade jag mod och berättade för henne [mamman]. Hon skrek rakt ut och spottade mig i ansiktet. Hon sa att jag aldrig fick ljuga så igen, och att det kunde sluta illa för mig. Hon trodde inte på mig eller ville inte tro på mig. Efter det vågade jag aldrig prata med någon om det. Jag stängde bara av. (Tjej)

En annan tjej, som deltog i skolans sexualundervisning utan att föräldrarna kände till det, beskriver att det inte gick att ha ett normalt samtal hemma om sex. När hon försökte utsattes hon för kränkningar från mamman:

Man vet aldrig om man gör någonting fel. När jag frågade min mamma, typ såhär

52. Jämställdhetsmyndigheten, *Ett liv präglad av våld*, Rapport 2025:2, sid. 33

jag var fett ung, jag frågade vad sex var. För några av mina vänner i skolan prata om det. Och jag störde henne när hon typ höll på med något i sitt rum. Sen. Hon typ låste in mig i garderoben och satte på porr till mig. (Tjej)

Utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck förs vidare från föräldrar till barn

Bland de barn och unga som har varit utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck under uppväxten finns ett tydligt mönster av att även föräldrarna, inte minst mammorna, har varit utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck, inklusive barn- och tvångsäktenskap och könsstympning. I några fall har mamman lyckats bryta sig loss från äktenskapet och varit tydlig med att hennes barn själva ska få välja.

Så jag tror alltså att det är hans uppväxt som har gjort honom till så. Fast samtidigt så har han egna val. Men, jag har ingen aning. (Tjej)

Flera barn och unga berättar att det i deras släkt är föräldrarna som bestämmer vem man ska gifta sig med och även att könsstympning förekommer i generationer bakåt. De har dessutom sett till exempel kusiner och syskon bli utsatta för barn- och tvångsäktenskap och bortföranden.

Några barn och unga beskriver att de är uppvuxna i en strikt religiös familj, med stark kontroll, och att föräldrarnas regler har ställts på sin spets när de unga i tonåren har velat ha samma frihet som jämnåriga kompisar. Flera har då haft som strategi att dölja saker om sig själv och sitt liv för föräldrarna.

Så liksom jag blev riktigt van vid att ljuga till mina föräldrar. (Kille)

4.2.7 "De sa att våra föräldrar inte ville ha oss" – våld från andra omsorgspersoner

Det finns även barn och unga som berättar för Barnombudsmannen om hur de har blivit utsatta för olika former av våld (fysiskt våld, psykiskt våld och försummelse) från andra vuxna än sina föräldrar, exempelvis i skolan eller i sitt familjehem. De beskriver på olika sätt att det har inneburit att de inte har haft någon trygg punkt i tillvaron eller vuxna som gett omvårdnad.

De kunde säga saker, att jag var så jävla värdelös, jag borde bara ta livet av mig. Jag trodde ju att det var normalt. För mig var det: Är det inte så här barn blir behandlade? (Tjej)

De sa att våra föräldrar inte ville ha oss. (Kille)

Så jag kunde inte känna mig trygg någons typ. Ute kunde jag inte känna mig trygg. Det blev alltså bråk mellan, du vet, alltså mig och andra barn till exempel. I skolan kunde jag inte vara trygg för lärare. Hemma kunde jag inte vara trygg. (Kille)

I enkätundersökningen bland barn och unga framkommer att våldet i 15 procent av fallen har utövats av en annan vuxen i deras närhet. Närmare hälften uppger att det har handlat om försummelse och vanvård, och ungefär en tredjedel latent våld, sexuellt våld, digitalt våld respektive ekonomiskt våld.

4.2.8 "Jag var väldigt rädd för dem" – utnyttjande i kriminella miljöer

Förutom att bli utsatta för våld från föräldrar och andra närstående berättar många barn och unga om utsatthet för våld och exploatering i kriminella och/eller i andra utsatta

miljöer under uppväxten. (Se även exempel i avsnitt 4.2.4 och 4.2.5.) Flera har försökt undkomma otryggheten och utsattheten i hemmet och i vissa fall hamnat i kriminella eller andra destruktiva sammanhang, där de har utsatts för våld och utnyttjats på olika sätt.

Vi blev slagna också. Och jag var tvungen och göra ett till uppdrag för att de ska släppa mig. Annars hade jag bara alla emot mig. Alla skulle, varje gång jag ska ta bussen ska de vara efter mig, slå mig eller hota mig och sådant. De lät mig aldrig vara. [...] Jag har varit med om en grej som har varit jättejobbigt för mig. Att jag har varit med om att jag har blivit filmad och slagen av en äldre ungdom. Det var jättejobbigt. Jag visste inte vad jag skulle göra. Det gick ju ut på nätet. Det vart ju på exposed och sådant. Överallt. Och än idag så är den ute också. Jag vet inte vad jag ska göra alltså. Man mår, jag mår dåligt alltså. [...] Jag blir ju utsatt för kränkningar. Folk ser ju videon. (Kille)

Det här är ett exempel på att barn och unga utnyttjas i kriminalitet även genom annan typ av exploatering än sexuell.⁵³ I en rapport från Länsstyrelsen i Stockholms län undersöker man varför exploatering av andra i brottslighet inte i större utsträckning betraktas som människohandel. Syftet är inte att barn som är involverade i kriminalitet ska gå helt fria från ansvar, utan att ge strängare straff till de som utnyttjar och tjänar pengar på dem.⁵⁴ Mer om detta i avsnitt 7.1.

Två av de tjejer som har intervjuats (och ingen av killarna) berättar att de har varit utsatt för sexuell exploatering. I enkätundersökningen svarar 15 barn och unga att de har blivit utsatta för sexuell exploatering, 87 procent bland de våldsutsatta tjejerna och 13 procent bland de våldsutsatta killarna. Av Barnombudsmannens kontakter med civilsamhällesorganisationer som möter barn och unga som utnyttjas av kriminella nätverk, framkommer bland annat att

- > sexuellt våld, nakenbilder och utpressning används för att få barn att begå brott
- > kriminella nätverk utnyttjar ekonomisk och känslomässig sårbarhet hos barn för att skapa beroende och kontroll
- > barn sällan berättar vad de utsätts för, på grund av skam samt rädsla för hot och repressalier eller att de själva ska åka fast för de brott de har tvingats begå.

Civilsamhällesorganisationerna framhåller också att det kan röra sig om både organiserade och mer löst sammansatta nätverk i Sverige och utomlands, samt att gränserna mellan människohandel, sexuellt utnyttjande mot ersättning och digital sexuell exploatering inte alltid är tydliga.

Risken för att bli utsatt för sexuell exploatering senare i livet ökar vid utsatthet för sexuella övergrepp, men även fysiskt och psykiskt våld samt försummelse, under barndomen.⁵⁵ Det finns begränsat med forskning kring de som exploaterar andra sexuellt, men det handlar vanligtvis om killar eller män.⁵⁶ De söker ofta efter barn och unga i utsatta livssituationer och/eller

53. Barn och unga kan utsättas för såväl prostitution och sexuell exploatering, det vill säga att utnyttjas sexuellt mot någon form av ersättning, som annan form av exploatering och människohandel, till exempel att utnyttjas för brottslig verksamhet, tiggeri eller tvångsarbete. För människohandel döms den som genom till exempel vilseledande eller utnyttjande av någons utsatta belägenhet, rekryterar, transporterar, överför, inhyser eller tar emot en person i syfte att personen ska exploateras för olika ändamål. Läs mer om detta på Jämställdhetsmyndighetens webbplats [Prostitution och människohandel | NSPM](#).

54. Länsstyrelsen i Stockholms län, *Involverande och utnyttjande av unga i brottslighet. En analys av domar om brotten människohandel och involverande av underårig i brottslighet*, Rapportnr 2025:27, sid. 54–55

55. Jämställdhetsmyndigheten, *Sexuell exploatering av barn och unga – en fördjupad kunskapsöversikt för dig som vill förstå, förebygga och upptäcka sexuell exploatering*, Nationella samordningen mot prostitution och människohandel, 2023, sid. 30

"Våldtäkten filmades och finns på sociala medier. [...] Det känns jobbigt för det är folk som har skickat den till mig i efterhand. Och har skrattat och kallat mig hora och tyckt att det var jättekul." (Tjej)

med olika sårbarhetsfaktorer, såsom barn och unga som har funktionsnedsättningar, som lider av psykisk ohälsa, som är utsatta i skolan, som lever i ekonomisk utsatthet, som lever med hedersnormer eller unga hbtqi-personer.⁵⁷

Tjejer i kriminella nätverk riskerar, förutom exploatering i brottslig verksamhet, att utnyttjas sexuellt av killar i nätverket. Det kan handla om övergrepp inom och utanför parrelation, av bekanta eller obekanta.⁵⁸ Flera av de intervjuade tjejerna beskriver att de har blivit gruppvåldtagna eller utsatta för upprepade övergrepp.

En kille berättar om en 12-årig tjej som han har sett bli utnyttjad av äldre killar för att sälja droger, och som när hon själv varit påverkad har blivit våldtagen av samma killar. En tjej berättar om andra tjejer på HVB som har blivit sexuellt utnyttjade av (ofta äldre) män i utbyte mot narkotika.

När man avviker, man vill ha droger, man tar droger med någon. Sen blir det ju någonting. Saker är inte gratis och folk asså, folk är äckliga, så så är det. (Tjej)

Det är dessutom inte ovanligt att de våldtäkter och sexuella övergrepp som tjejerna har utsatts för har spelats in och spridits di-

gitalt av förövarna och andra. Flera har även blivit utsatta för utpressning och tvång, under hot om att naken- och/eller övergreppsbilder på dem annars kommer att spridas.

Våldtäkten filmades och finns på sociala medier. [...] Det känns jobbigt för det är folk som har skickat den till mig i efterhand. Och har skrattat och kallat mig hora och tyckt att det var jättekul. (Tjej)

Det framkommer att det hos vissa tjejer, särskilt de som har blivit utsatta upprepade gånger, har skett en normalisering av sexuellt våld. (Se även avsnitt 5.1 om normalisering av våld.)

Jag blev väldigt använd, sexuellt utnyttjad på olika sätt. Och sen, ingen ville direkt vara med mig, jag typ bjöd in mig själv oftast. För jag har alltid haft svårt med att ha vänner. [...] Jag blev våldtagen första gången när jag var 12, tror jag, av min före detta kille som jag var jättekär i. [...] Men de andra har bara, ja de har ju fått mig att gå ner på dem. Så, ja. Jag kände att jag inte hade så mycket att säga till dem, jag var väldigt rädd för dem. (Tjej)

Det är en äldre man, men han ger ju mig

56. Jämställdhetsmyndigheten (2023), sid. 27

57. Jämställdhetsmyndigheten (2023), sid. 32

58. Brottsförebyggande rådet (2025:13), sid. 47-78

pengar ibland. Så det har varit såhär, det var ju någon gång han våldtog mig, men sen gav han mig kontanter. [...] Jag vet inte vad jag ska säga men det blir någon form av sådär beroende grej. För det kan ju vara sådär knark, det får dig att må jättebra sen du mår jättedåligt men du får knark igen. Och sen du mår ju bra och sen du mår dåligt. [...] Jag har ju känt ibland att jag förtjänar att må dåligt. Och det är klart jag kommer skita i om jag mår dåligt och sen jag får till och med pengar. [...] Det är som att sälja sex, asså det är självskadebeteende också. För du får ut någonting av att någon får dig att må dåligt. (Tjej)

De kan också, precis som tjejen i citatet ovan, uppleva att de förtjänar att bli utnyttjade, och/eller att det blir en form av självskadebeteende. Det kan leda till ytterligare utnyttjande och våldsutsatthet. En kunskapsöversikt från Jämställdhetsmyndigheten pekar på risker med att även myndigheter ser på sexuell exploatering som ett självskadebeteende hos den som utsätts, inte som ett övergrepp mot barnet eller den unga.⁵⁹ Det kan bidra till en normalisering snarare än att bryta utsattheten och ge upprättelse till brottsoffret. Läs mer om vad våldsutsatthet och normalisering av våld i sin tur kan få för konsekvenser i avsnitt 5 och 6.

Vårdskapital hos de som exploaterar och utnyttjar barn och unga i olika syften, om det så är gängledare, äldre vänner eller pojkvänner, gör det svårare att ta sig ur kriminaliteten.

För folk hade ju hotat först mig, min familj. Det var en tidigare person som hade hotat att de skulle spränga vårt hus om

någon grej som jag inte ens var inblandad i. Det var så skumt. Ja, jag kunde inte gola. (Kille)

4.3 "Jag är uppväxt bland våld, droger och all sån där skit" – missbruk

Uppskattningsvis vart femte barn i Sverige har vuxit upp med minst en förälder med alkoholproblem.⁶⁰ Socialstyrelsen konstaterar att barn som växer upp med föräldrar som missbrukar alkohol eller andra droger, kan leva med fysiska, psykiska och sociala konsekvenser av detta under lång tid.⁶¹

I ungefär en fjärdedel av de intervjuer som Barnombudsmannen har genomfört under 2025 berättar barnet eller den unga att en förälder eller båda föräldrarna (i vissa fall en bonusförälder eller föräldrarnas nya partner och i något fall en farförälder) har missbrukat alkohol och/eller narkotika under barnets uppväxt.

I en lika stor andel av intervjuerna framgår att barnet eller den unga själv har eller har haft ett missbruk, och en klar majoritet av dem har också haft en förälder som har missbrukat.

Jag är uppväxt bland våld, droger och all sån där skit. Så det är typ mest det jag har lärt mig. (Tjej)

Otrygga uppväxt- och livsvillkor har fått olika konsekvenser för de barn och unga som Barnombudsmannen har intervjuat, vilket vi återkommer till i avsnitt 5 och 6. Det handlar till exempel om dåligt mående och ångest som i sin tur kan ha lett till droganvändning, självdestruktivitet, självskadebeteende och självmordsförsök.

59. Jämställdhetsmyndigheten (2023), sid. 10

60. Socialstyrelsen, Att växa upp med alkohol eller andra droger i familjen. Kunskapsstöd om barns behov och rätt till stöd när föräldrar har ett skadligt bruk eller beroende, publikation 2025-2-9480, sid 14

61. Socialstyrelsen (2025), sid. 6

4.4. "Jag såg ju mig själv på hennes begravning" – psykisk ohälsa

Forskare har uppskattat att mellan sju och elva procent av alla barn i Sverige har en förälder som lider av psykisk ohälsa.⁶² I elva procent (åtta av 70) av de intervjuer som Barnombudsmannen har genomfört med barn och unga framkommer att de har vuxit upp med en förälder med psykisk ohälsa, som därför på olika sätt inte har klarat av att ta hand om barnet och/eller ge barnet den trygghet hen behöver. En tjej har till exempel vuxit upp med en ständig rädsla för att hennes mamma skulle ta livet av sig:

Asså jag såg ju mig själv på hennes begravning. Jag förberedde mig helt. Det här var dagligen så det fuckade ju mig väldigt mycket. (Tjej)

I ett par fall har de (även) haft syskon med psykisk ohälsa. Vissa föräldrar har "självmedicinerat" med alkohol/droger. Flera unga berättar att de själva har lidit av psykisk ohälsa och ibland utvecklat ett självskadebeteende, inte sällan till följd av en stor otrygghet i hemmet. Mer om konsekvenserna av otrygga uppväxtvillkor finns i avsnitt 5 och 6.

4.5 "Det är exakt som... att ta en promenad" – kriminalitet bland närstående

Ungefär en tiondel av de 70 barn och unga som Barnombudsmannen har samtalat med berättar att de har en förälder som har en kriminell livsstil och/eller sitter eller har suttit i fängelse (oftast pappan, men i några fall mamman). En nästan lika stor andel har ett syskon som är dömd för brott (främst bröder, men i enstaka fall en syster). Några

berättar att de tillhör en släkt där kriminalitet är vanligt förekommande. Det finns begränsad information om hur många barn och unga i Sverige som lever med anhöriga som är kriminella, men enligt Socialstyrelsen är det varje år cirka 30 000 barn och unga som har minst en förälder som sitter i fängelse eller är inom frivården.⁶³

Några av de barn och unga som Barnombudsmannen har träffat reflekterar kring att kriminalitet bland familjemedlemmar och andra närstående kan öka risken för att man själv hamnar i eller söker sig till kriminella eller andra destruktiva sammanhang. Läs mer om detta i avsnitt 6.

Jag tror mest det var, umgänget och att, jag liksom har lärt mig att liksom om jag hämnas bara, så släpper det sig sen. (Tjej)

Ja, men för vissa det är normalt, alltså. Det kanske har med familjen att göra. Familjen kanske är kriminella. Sen du vet, du kommer in i det jättenormalt. Det är exakt som... att ta en promenad. (Kille)

Nederländsk forskning tyder på att denna typ av mönster framför allt förs vidare från pappor till söner,⁶⁴ men i Barnombudsmannens intervjuer finns exempel även på döttrar som har involverats i kriminalitet genom sin pappa (eller storebror). Det finns även de tjejer som har blivit indragna i kriminalitet genom sin pojkvän, samt tjejer och killar som har haft en vänskapskrets där kriminalitet har normaliserats. Mer om det under avsnitt 6.4 "Så jag umgicks med många andra som också hade problem hemma".

62. A. Nevriana, M. Pierce, C. Dalman, S Wicks, M. Hasselberg, H. Hope et al, "Association between maternal and paternal mental illness and risk of injuries in children and adolescents: nationwide register based cohort study in Sweden", BMJ, 2020

63. Socialstyrelsen, *Om barn med frihetsberövade föräldrar - Kunskapsguiden*, uppdaterad/granskad 2024-04-05, hämtad 2025-11-07

64. M. van Dijk, E. Kleemans, V. Eichelsheim, "Children of Organized Crime Offenders: Like Father, Like Child? An Explorative and Qualitative Study Into Mechanisms of Intergenerational (Dis)Continuity in Organized Crime Families", Eur J Crim Policy Res 25, 2019, sid. 345-363

"Ja, men för vissa det är normalt, alltså. Det kanske har med familjen att göra. Familjen kanske är kriminella. Sen du vet, du kommer in i det jättenormalt. Det är exakt som... att ta en promenad." (Kille)

4.6 "Så det var redan där jag började tänka på pengar" – socioekonomi

En knapp tiondel av barn och unga i Barnombudsmannens intervjustudie beskriver att deras familj har levt i en ekonomiskt utsatt situation. Några nämner även att de har vuxit upp i socialt utsatta områden.

I ett hushåll när föräldrarna och familjen fokuserar så mycket på ekonomin och försöker gömma det från barnen, så blir det ju så att det blir det enda fokuset i huset. Och då är det ju omöjligt att inte märka. Så det var redan där jag började typ tänka på pengar. (Kille)

Enligt en aktuell rapport från Brottsförebyggande rådet finns det inget direkt orsaks-samband mellan socioekonomisk situation och kriminalitet. Det finns dock indirekta samband i förhållande till andra riskfaktorer som ger barn sämre förutsättningar, såsom färre möjligheter att delta på olika samhällsarenor samt sämre utbildningsresultat.⁶⁵ Samtidigt berättar några av de barn och

unga, framför allt killar, som Barnombudsmannen har pratat med att de har velat hjälpa sina föräldrar (exempelvis ensamstående mammor) att tjäna pengar och få ihop familjens ekonomi. I brist på alternativa inkomstkällor har de sålt droger eller på andra sätt blivit involverade i kriminalitet.

Morsan mådde inte så bra psykiskt. [...] Hon bara låg i sängen, typ hela dagarna och då blev ekonomin jättedålig. Och jag älskar min mamma från botten av mitt hjärta liksom och det sista jag skulle vilja se henne göra är att gå ut och jobba, när hon mår så här liksom. (Kille)

Ja, jag vet inte. Kanske att jag inte hade så mycket pengar hemma. Jag hade en bra uppfostran och så. Men ja, kanske att jag hade det dåligt ställt hemma, på det viset. (Kille)

65. Brottsförebyggande rådet (2025:11), sid. 60

5. Hur uppväxtvillkoren har påverkat barn och unga

Barnombudsmannen har i intervjuerna med barn och unga även fått information om vilka konsekvenser uppväxtvillkoren har fått och hur barn och unga själva uppfattar att uppväxten har påverkat dem. Här är det också viktigt att tänka på alla de syskon och andra barn som finns runt dem (hel- och halvsyskon, kusiner, barn till föräldrars pojk- eller flickvänner), som vuxit upp under likartade förhållanden.

5.1 "Jag har ju förstått det nu när jag blivit äldre, alltså att det är våld" – våldets normalisering

Som delvis omnämns i avsnitt 4.2 om barns och ungas våldsutsatthet, är det vanligt att det under uppväxten har skett en normalisering av våld. Det framkommer på så sätt att de barn och unga som Barnombudsmannen har intervjuat först kan säga att det inte förekom något våld i hemmet, för att senare under samtalet berätta om hur pappan kunde bli väldigt arg och slå i väggar eller att mamman kunde ge örfilar och sånt. Det är inte heller ovanligt att de tonar ned våldet som de har blivit utsatta för av föräldrar eller andra närstående.

Han slog inte, alltså han mer tog tag i mig. Och liksom kanske tryckte upp mig mot en vägg eller stod liksom så här nära mig och skrek på mig eller satte pannan i pannan och sådana här grejer. (Kille)

Det kanske hände någon gång ibland att han slog mig men det var inte... det värsta. Alltså, han slog inte mig till döds eller någonting sånt, kanske någon lavett och så. [...] Jag tänkte att det var normalt. Jag tänkte det var så som alla andra föräldrar gör. Typ så. Tänkte, det hände säkert någon annan också. (Kille)

Det är kärlek från mamman. Alltså, hon menar ju inget illa. Hon försöker ju berätta att det inte är bra, men det är inget såhär dåligt våld. (Kille)

Flera barn och unga reflekterar själva kring att de har upplevt våldsutsatthet i hemmet och i nära relationer som något normalt, som de har lärt sig att leva med.

Man blir van till slut. Det känns som en vardag. Ibland kunde jag vara helt redo för att min pappa skulle slå mig. Jag gick ibland själv och hämtade min telefon, för de kollade hela tiden. Ibland gick jag och bara gav telefonen, för jag vet det är den tiden de kollar telefonen. Det är den tiden jag måste fixa maten, annars kommer de slå mig. Det är den tiden. Man blir van. Då det blir som en rutin, som en vardag. Det är normalt, tänker man. Men på något sätt när man går typ till skolan eller hänger med vänner eller något och hör hur de har det, det är då man börjar tänka. För det är inte så jag har det. (Tjej)

Men jag tyckte de överdrev med våldet han utsatte mig för. För de säger att han utsatte mig för grov misshandel och massa sådana saker. I mitt huvud är det inte grovt. För mig är det normalt. (Tjej)

Vissa har i mötet med vänner och deras familjer, eller med avstånd och tid, kunnat se att alla barn inte har det på samma sätt som de har haft det.

Sen växte jag upp med det och för mig var det helt normalt liksom, det de höll på med. Sen träffade jag vänner, vänner mammor som berättade för mig att det där är inte okej. Så då började ju den här fasaden spricka. (Kille)

Alltså jag har ju förstått det nu när jag blivit äldre, alltså att det är våld. Men man förstår inte det då. Man tror det är normalt. (Kille)

Flera tjejer ger uttryck för en normalisering även kring det sexuella våldet, och till och med att de på något vis har förtjänat att bli utsatta. (Se även avsnitt 4.2.8.)

Men det där var inte heller värsta grejen. [...] Sen tänker jag ju sådär, oj stackars lilla barnet. [...] Om jag ska tänka mig själv som en annan person då är det ju synd. Men, ja. [...] Shit happens asså, vad ska man göra. (Tjej)

Det var några grabbar som ville att jag skulle hämta folk som ville köpa knark av dom. Så fick jag pengar för det. Men ja, sen så blev jag typ gruppvåldtagen. [...] Asså nu kanske jag inte tänkte att jag skulle sådär ha flera. Men innan så var det ju inte våldtäkter när jag sålde. (Tjej)

"Det är kärlek från mamman. Alltså, hon menar ju inget illa. Hon försöker ju berätta att det inte är bra, men det är inget såhär dåligt våld." (Kille)

Men jag vet inte hur jag ska säga, men jag blev van. (Tjej)

Vissa beskriver också hur normaliserat digitala övergrepp har blivit bland barn och unga.

Nej, men sådant där är normalt alltså. Hat, det är ju så nätet fungerar. Hot och, alltså, man hotar och så. Sen också bland fiender och sådant där också. Som skriver och, ja sådana saker. (Kille)

Ja, men det där är ju ingenting. Det där är absolut ingenting. Dickpics kommer varenda människa få. (Tjej)

I en studie från 2021 svarar 43 procent av tjejerna och 29 procent av killarna att de någon gång har skickat en avklädd bild eller film, vanligtvis för att man har tyckt att det är kul och spännande. Drygt fem procent av tjejerna och drygt en procent av killarna uppger att de har känt sig hotade eller tvingade att skicka bilder. De som svarar att de har skickat avklädd material har sämre hälsa än övriga (tjejer i större utsträckning än killar), i form av exempelvis ångest, depression, ilska, posttraumatisk stress och sexuella bekymmer.⁶⁶ Det framgår inte hur de som har mottagit sådana bilder upplever det.

66. C.G. Svedin, Å. Landberg, L. Jonsson, *Unga, sex och internet efter #metoo*, Stiftelsen Allmänna Barnhuset, 2021, sid. 63–66

5.1.1 "Slag och sådant" – hur barn och unga ser på våld

I intervjuerna med barn och unga har Barnombudsmannen också ställt frågan Vad är våld för dig? Svaren speglar delvis det som framkommer ovan, att vissa barn och unga kan ha en tendens att tona ned våldet eller vissa former av våld. Flera, i synnerhet killar, beskriver i sina svar på frågan framför allt fysiskt våld.

Våld för mig är bara fysiskt våld. Att slå någon. (Kille)

Alltså slå. Boxa eller... slå med foten. (Kille)

Slag och sådant. (Kille)

När min pappa slår mig. (Kille)

Ja, slagsmål. Ja, man använder våld liksom, man slåss. (Kille)

Andra är medvetna om att det finns andra former av våld, men kan ha svårare att förstå eller sätta ord på till exempel det psykiska våldet.

Våld, fysiskt våld. Typ så. Det finns säkert psykiska sätt att misshandla folk på, jag vet inte. (Kille)

Slag, sparkar, får saker kastade på en. Sen kan ju också, eller jag vet inte om det, psykisk misshandel ingår i våld. Folk trycker ner dig, säger saker. Gör någonting mot din vilja. Mot dig eller din kropp. Det är så jag ser våld i alla fall. (Tjej)

Då tänker jag att någon slår någon. Alltså det finns psykiskt våld. Men vet du, jag har jättesvårt att tro på sådant. Då måste man på riktigt vara dum, alltså allmänt.

Hur kan, alltså jag fattar inte hur en person kan låta sig påverkas av så mycket vad en annan person säger en och försöker psyka den så mycket. Alltså typ så här, jag kan inte förstå att en människa, alltså någon man älskar eller är tillsammans med, en partner, och den ska bara säga så här jättefula saker till dig hela tiden och sådant här. Och psyka dig bara varje dag. Alltså hur orkar man? Alltså jag hade sagt till direkt, alltså vad är det för fel på dig? Jag är oftast ärlig och jag låter inte någon gå över mina gränser. (Tjej)

Jag tror inte ungdomar förstår vad våld är. Jag tror inte man förstår psykiskt våld och såna här grejer. [...] Jag ser psykiskt våld som om man trycker ner en människa. Om man är väldigt nedlåtande. Man är såhär du, du är inte värd någonting. Du är ful. Du är äcklig. Du har tur att du är med mig och såna här grejer. Jag tror inte de ser det. Jag tror inte man ser att det är våld. (Tjej)

Det finns dock också de som menar att det psykiska våldet är värre än det fysiska, för att det får mer långvariga konsekvenser.

Det finns psykiskt våld, men alltså jag vet inte hur jag skulle ordsätta det. Alltså, det är klart du kan skada någon psykiskt. Det tar på en mer när det är psykiskt. Men jag vet inte om jag skulle kalla det för psykiskt våld eller någonting annat. Det vet jag inte. [...] Jag tycker fysiskt är mildare. Ja. Psykiskt, det tar på en, alltså det stannar kvar. Fysiskt, det läker. (Kille)

Psykiskt våld och fysiskt våld. Alltså när man slår en eller när man utsätter någon för massa verbala ord och sådant. Och jag tycker psykiskt våld är lite värre, till och med lite värre än fysiskt våld. För det stannar ju här i huvudet. (Tjej)

Flera barn och unga ger en bred och konkret beskrivning av vad våld kan vara, där det också blir tydligt hur mycket våld de själva har bevittnat och utsatts för.

Slag. Sparkar. Brutna fingrar, bruten näsa, sprucket ögonbryn, sprucken läpp, sprucket kindben. Och det gör mig så arg, att man vill utsätta någon för det här. [...] Rykten. Psykiskt våld. Ingen gillar dig [...] Din mamma önskar att du var död. Sånt där, jag har hört det där varje dag. Men det är sånt som jag bara sköljer av mig nu. (Tjej)

Våld är typ allt som kan påverka en människa dåligt. Kanske mobbning, elaka kommentarer, att putta någon, spotta på dem, allt liksom. Våld är inte bara när man slår någon och misshandlar någon. (Tjej)

Ja, när jag säger, tänker våld, tänker jag på, hemma, men inte mitt hem. Jag tänker på där jag kommer ifrån. [...] När jag säger våld tänker jag anhöriga som drabbas, folk som skjuter. (Kille)

Om jag fick välja så, det skulle inte finnas våld, fattar du? Det är ingenting positivt i det långsiktigt. Och när man tänker på folket som drabbas. Det är många som utsätts för våld helt onödigt. Alltså på ett fett onödigt sätt. Inte för att jag säger att det är nödvändigt. Men jag har känt innan att det är nödvändigt i vissa situationer. Men det är så mycket våld nu. Man använder våld bara för att använda våld typ. Som jag sa till dig, det här med status och allt det här. Man använder våld bara för att bli någon. Speciellt de här barnen och unga nu som åker in. De har inget syfte med att använda våld, utan de använder det bara för att bli något. (Kille)

"Våld, fysiskt våld. Typ så. Det finns säkert psykiska sätt att misshandla folk på, jag vet inte." (Kille)

Det finns så mycket våld asså. Det finns psykiskt våld. Det finns ju sexualvåld. Det finns andra typer av våld. Det finns extremt mycket med våld. Det är någonting som bara finns här i världen. (Kille)

Barns och ungas svar på vad våld är ger också en bild av de konsekvenser som de ser att våldet får.

Det kan ju vara psykiskt våld, det kan vara fysiskt våld. Materiellt våld, ekonomiskt våld. Men bara någonting som skadar dig på ett sätt. Det behöver inte vara att det gör fysiskt ont. Det kan göra psykiskt ont. Våld för mig är bara någonting som skadar. På ett eller annat sätt. (Tjej)

Våld för mig det är att man blir utsatt för, vi säger som jag blev utsatt för den här videon. Jag blev slagen. Och det spreds runt och jag mådde inte, det var inte bra alls. Jag fick dåligt rykte. Och det var, jag mådde jättedåligt. Jag kunde inte gå till skolan. Jag kände mig så här konstig. Att folk, ser att folk pratar om mig. Jag tänkte jag är skit, alltså. Det var då jag började också göra dumheter tillbaka. (Kille)

Det är ilska. Det är hat. Det är psykiskt och fysiskt. Hur ska man säga det? Ja,

men det är något som förstör en. Det är något som påverkar personligheten. Det är något som påverkar hela dig. Det är något som gör dig svag. Det är något som gör att du tappat förtroendet för de äldre, eller vuxna. Det är något som skapar hat inom sig. För myndigheter, för människor, för allmänt. Rädsla och hat. Ja. Det är något som sviker. (Tjej)

5.2 "Alltså de första åren i livet är ju det som påverkar mest hur man kommer bli som människa. Det liksom, det vet alla." – långsiktiga konsekvenser

Som framgår ovan berättar en stor del av de barn och unga som Barnombudsmanen har intervjuat om uppväxter som – ofta från tidig ålder – har varit präglade av våld i olika former, missbruk, psykisk ohälsa och andra faktorer som har medfört att de inte har haft ett tryggt hem. De beskriver också med stor tydlighet hur det har påverkat och fortfarande påverkar deras relationer och hur de mår, reagerar och agerar.

Jag tror allt våld och, psykiskt och fysiskt våld som har påverkat mig. [...] Och jag tror, om jag inte skulle ha våld i mitt liv alls skulle jag vara en annan människa. (Tjej)

Och det var väldigt tydligt när hon hade druckit. Så det blev automatiskt att man inte spenderade tid med varandra liksom för att hon alltid var full, så vi ville inte vara med henne. Så att vår relation, vi är liksom inte nära. Utan det är bara, asså en människa som jag bor med typ. (Tjej)

Jag brukar bli arg. Ofta. På alla. [...] Ibland blir jag ledsen. Men inte ofta. Bara

när folk brukar prata om, de säger alltid jag gjorde så här med han, min familj. [...] Så tänker på att jag inte har gjort sådana grejer. (Kille)

En tjej som har varit utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck berättar att hon aldrig har haft en trygg plats, ett hem, förrän nu:

Det är svårt att hitta sig själv efteråt. Det är svårt att veta vem man är. Vad vill man bli? Sen vem man ska lita på, vem ska man inte lita på? [...] Det är trauma som skapas och det är svårt att få bort den. Det bara byggs på. [...] Men samtidigt, nu uppskattar jag allt jag har. Jag är tack-sam ändå när jag är här. Jag har aldrig varit så lycklig i hela mitt liv, som jag är nu. Jag kan bo resten av mitt liv på SiS. Det är här jag känner mig trygg. [...] Men samtidigt så vet man inte hur sitt hem egentligen ska se ut. Vart man ska egentligen känna sig hemma? Typ här känner jag mig hemma, vilket jag vet att jag inte borde göra. Men jag kan inte bättre än så. (Tjej)

Det är väl belagt att utsatthet och otrygghet under uppväxten kan få allvarliga följder när det gäller barns hälsa och utveckling.⁶⁷ Som en kille, som har blivit utsatt för fysiskt och psykiskt våld av sin mamma och pappa under uppväxten, uttrycker det:

Alltså de första åren i livet är ju det som påverkar mest hur man kommer bli som människa. Det liksom, det vet alla. (Kille)

5.2.1 "Jag vill inte vara stark, om jag är helt ärlig. Jag vill bara vara glad" – att tvingas bli vuxen i förtid

För många barn och unga har våldsutsatt-

67. Se till exempel Folkhälsomyndigheten, *Vår uppväxt kan påverka vår hälsa både på kort och lång sikt - Din psykiska hälsa* (uppdaterad 2022-01-05, hämtad 2025-11-13) och *Utveckling av barns och ungas hälsa* – Folkhälsomyndigheten (uppdaterad 2020-11-12, hämtad 2025-11-13).

"Ja, men på något sätt så blir man vuxen snabbt. Man får lära sig att ta hand om sig själv. Det är ju så det är. Och så är det för många andra ungar också." (Kille)

heten och de otrygga uppväxtvillkoren lett till att de har tvingats växa upp för fort och ta vuxnas ansvar. Flera barn och unga beskriver hur de, i avsaknaden av föräldrar som förmår vara föräldrar, från unga år har tvingats ta ett stort ansvar för sig själva och sina syskon och ibland även för en förälder.

Ja, men på något sätt så blir man vuxen snabbt. Man får lära sig att ta hand om sig själv. Det är ju så det är. Och så är det för många andra ungar också. (Kille)

Det har också medfört att de nu upplever att de inte riktigt har något skyddsnät, och inte heller får det skyddet från samhället. I slutändan ligger det i stället på dem själva att lösa olika situationer och bevaka sina egna rättigheter.

Jag har ju typ ingen. Jag har ingen familj, jag har ingenting. Du vet det är svårt för mig när jag behöver ta alla grejer själv med varenda människa. Så det blir jobbigt. (Tjej)

Alltså jag har alltid förstått att jag är på egen hand. För att, jag har inte många andra. Jag har jättefina vänner. Mina vänners familjer älskar mig. Allt det där. Men i slutet av dagen så är det bara jag ändå. Så om jag inte står upp för mig själv, vem annars kommer göra det? Soc kommer

verkligen inte göra det. Mina föräldrar kommer inte göra det. (Kille)

Vissa barn och unga ser att de har tillägnat sig verktyg som de kan ha nytta av, men kan samtidigt önska att de hade sluppit bli vuxna i förtid.

Det där har hjälpt mig till att jag själv kanske inte hamnar i samma situationer när jag blir äldre. Så det har ju varit min egna lilla skola, så att säga. Jag vet inte. Jag är glad så länge jag fick hjälpa min egen mamma, även i små saker. Men, det hade ju sett annorlunda ut ifall någon hade hjälpt mamma. Som har tålmod och förståelse. (Tjej)

Tvinga oss inte att växa upp snabbt. Sen är jag jättetacksam för att jag har förmågan att jag kan prata, jag kan argumentera. [...] Jag är jättetacksam för min förmåga, men jag önskar att jag aldrig lärde mig det. Jag önskar att jag aldrig behövde lära mig det. Man behöver låta barn vara barn. (Kille)

De beskriver att de har behövt utveckla överlevnadsstrategier på grund av att varken föräldrarna eller andra vuxna har förmått ge dem möjligheten, eller skyddat deras rättigheter, att få vara som andra barn.

Att jag inte orkar ha ett eget liv, liksom att ha roligt. (Tjej)

Jag vill inte vara stark, om jag är helt ärlig. Jag vill bara vara glad. (Kille)

5.2.2 "Jag blev väldigt osäker i mig själv" – känslomässiga svårigheter

Återkommande i det barn och unga berättar är att utsatta och otrygga uppväxtvillkor har påverkat hur de känner, reagerar och agerar i olika situationer och hur de hanterar sina känslor.

Jag har känt mig väldigt utanför min familj i hela mitt liv. Jag har alltid känt mig som den ingen vill veta av. Jag har alltid försökt mitt bästa vad jag kommer ihåg, men jag blev väldigt osäker i mig själv. (Tjej)

Som person tycker jag att jag är mer eller mindre paranoid för katastrofer. För jag vet inte vad som händer imorgon. För det har varit så under hela min uppväxt. (Tjej)

Det är liksom en skam att berätta att någon l'liksom har skurit i mitt underliv. Det är jättejobbigt och jag liksom, jag vet att jag inte borde, men jag skäms. (Tjej)

Mina föräldrar, de straffade mig. De behandlade mig lite illa, i min åsikt. Om jag inte var bäst. [...] Efteråt pratade inte min mamma med mig på flera dagar. Det har hänt många gånger, som orsakat många kanske mentala problem just nu. (Kille)

Flera berättar att de är känsliga för hur andra personer kan komma att reagera eller faktiskt reagerar.

Det räcker med att någon höjer handen för att jag ska bli rädd. (Tjej)

Jag känner direkt, jag känner att den här

personen håller på att bli irriterad. Jag kan gå in i ett rum och kanske jag inte ser människan. Men sen längst bort kanske det sitter en människa som mår dåligt och jag känner av det. (Tjej)

Jag får ibland panik om jag vet att det inte kommer att gå så bra. (Kille)

Jag har än idag jättesvårt att säga nej och sånt. (Tjej)

Andra litar inte på sina egna känslor, för att de inte har fått stöd i att lära sig hantera dem.

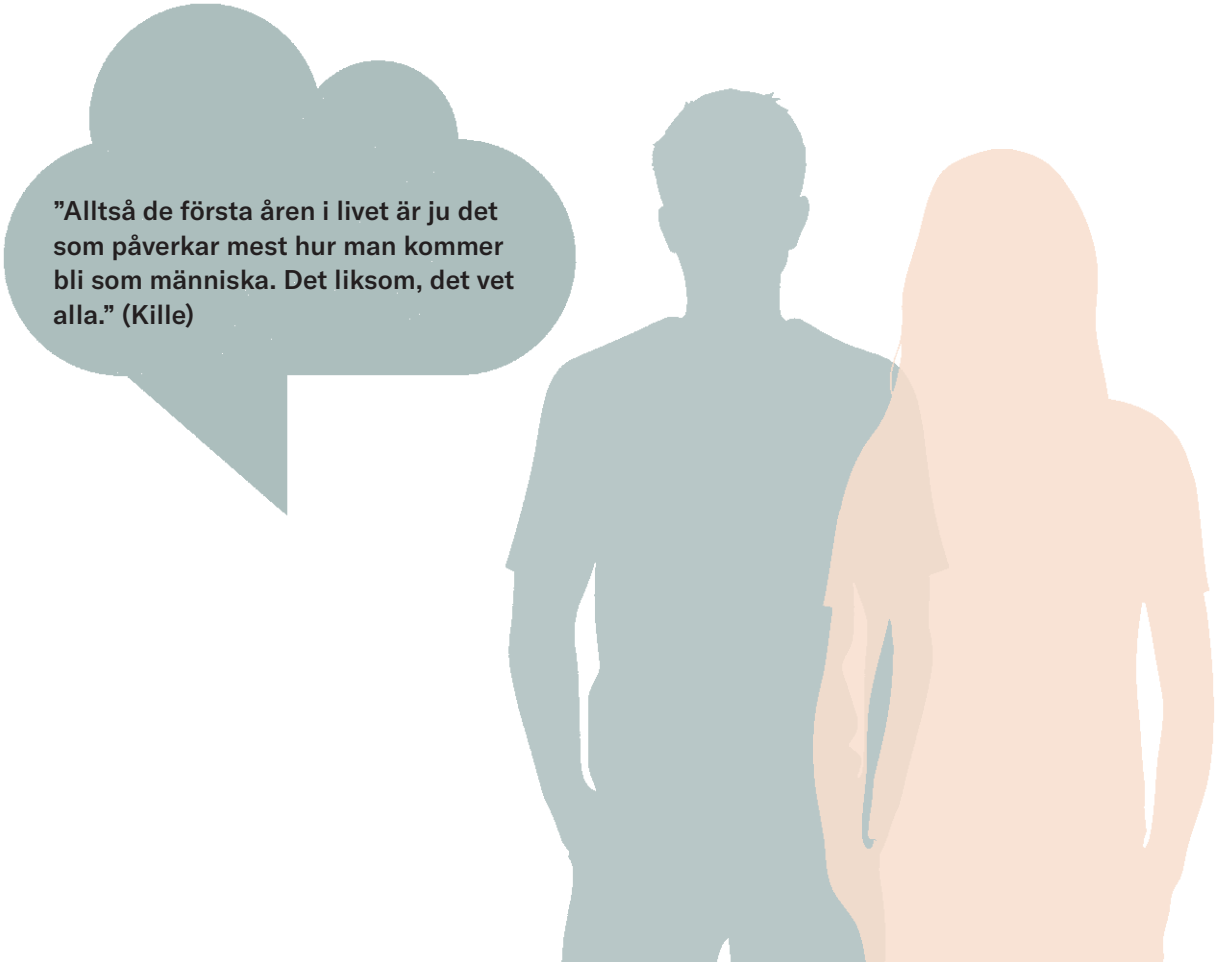
Nu när jag har gjort illa mig. Jag var ju så här, jag bara, jag har skitont i armen. Sen jag bara, eller har jag ont? Jag bara, nej eller jo, nej, jo. Jag har jättesvårt att veta vad jag typ känner. (Tjej)

I mitt hushåll så var vi inte fantastiska på att bearbeta känslor. Det var mer en grej att man skulle typ älta dem och gå och grubbla hela tiden. Så jag var en unge som hade väldigt mycket att bära på. Och jag visste inte riktigt vad jag skulle göra med de känslorna. Även om jag var ledsen så ville jag inte gråta. Det var omanligt. [...] Det enda sätt jag kunde uttrycka mig på var ilska. (Kille)

Några säger att den uppväxt de har haft har lett till att de undertrycker sina känslor eller inte uttrycker vissa känslor.

Nu har jag lärt mig att liksom, ta bort mina känslor. Inte bry mig om det som har hänt. (Tjej)

När jag var liten, sa de om du gråter, kommer jag slå dig mer. Jag har svårt att gråta framför någon. [...] När jag mår dåligt har jag svårt att uttrycka mina känslor eller

"Alltså de första åren i livet är ju det som påverkar mest hur man kommer bli som människa. Det liksom, det vet alla." (Kille)

ja, visa för någon när jag mår dåligt. Jag försöker alltid vara glad och så. Det är bara på nätterna ibland det kommer. De här, ja, ledsna tankar och så. (Kille)

äldrar och inte kunnat prata med dem om allt. De kan känna sig svikna av föräldrarna, och andra vuxna, för att de inte har erbjudit trygghet.

5.2.3 "Mina föräldrar är inte där för mig när allt sånt här har hänt i mitt liv" – att sakna en grundtrygghet

Det framkommer i intervjuerna att många barn och unga har saknat en grundtrygghet under uppväxten, och att det är något som lever kvar upp i tonåren och vuxen ålder. Det innebär också att de inte har fått det stöd de har behövt när det har hänt svåra saker i andra delar av livet, utanför hemmet.

Mina föräldrar är inte där för mig när allt sånt här har hänt i mitt liv, så det var ganska tufft. (Tjej)

Barn och unga, inte minst utsatta för hederrelaterat våld och förtryck, har också behövt dölja saker i sitt liv från sina för-

Jag har gått igenom annat som också har fått mig att inte vilja berätta någonting till mina föräldrar, för jag vet inte hur de tar det liksom. (Tjej)

Och jag vet verkligen att, asså min största trygghet, min mamma, att jag måste berätta. Och det gör ont att liksom säga att hon har gjort illa mig. (Tjej)

Men jag tycker att det är mer att man ska börja ta det mer seriöst. Och det spelar ingen roll om det är heder eller små grejer. Så fort det är våld så ska det inte vara tillåtet. För jag tycker det ... det växer med barn. (Tjej)

6. Otrygga uppväxtvillkor kan öka risken för att utnyttjas i kriminalitet

Långt ifrån alla barn som är våldsutsatta eller som på andra sätt har otrygga uppväxtförhållanden hamnar i kriminalitet. Som framgår av denna rapport finns det dock ett tydligt samband mellan uppväxtvillkor, hur dessa påverkar barn och unga och en ökad risk för att utnyttjas i kriminalitet. Det kan handla om såväl gängkriminalitet som människohandel för olika ändamål och sexuell exploatering.

I det här avsnittet beskriver barn och unga de orsaker och skeenden som har lett till att de befinner sig i sin nuvarande situation.

6.1 "Här hamnade jag på grund av, du vet, jag trivs inte hemma" – att undvika en otrygg hemsituation

Otrygga, skadliga och rent av farliga hemförhållanden har i många fall lett till att barn och unga har försökt undvika hemmet, och då kan ha hamnat i andra destruktiva miljöer och sammanhang. I Barnombudsmannens rapport *"Det har alltid funnits våld, alltså när det har funnits problem."* framkommer att barn och unga som är eller har varit utsatta för våld i hemmet har en dubbelt så hög risk att utsättas för våld även på andra arenor, till exempel i skolan eller i närområdet.⁶⁸

Här jag hamnade på grund av, du vet, jag trivs inte hemma. Då jag började hänga ute, känna folk och så. (Kille)

Många barn och unga berättar att det alltid har varit bråk hemma, andra att de har blivit utfrysta av föräldrar och familj.

Så jag var aldrig hemma ens. Jag sov hos vänner hela tiden, jag var alltid borta. (Tjej)

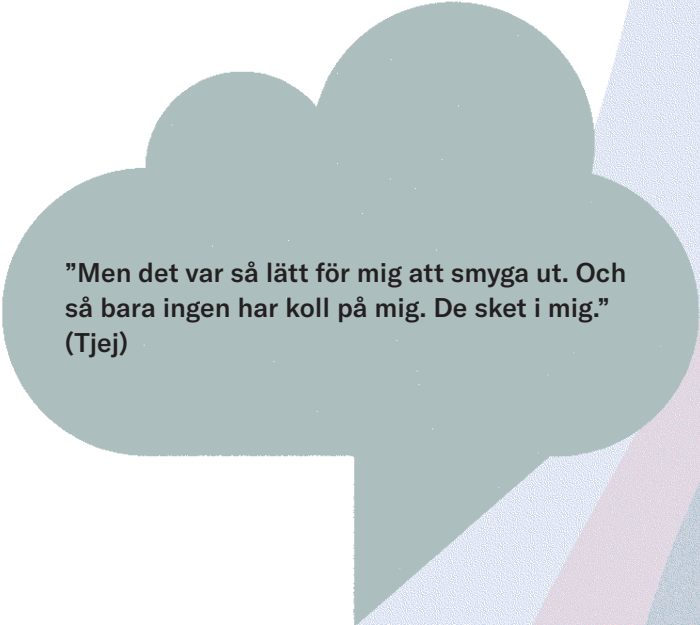
Men det var så lätt för mig att smyga ut. Och så bara ingen har koll på mig. De sket i mig. (Tjej)

Några tjejer berättar att en bror har varit deras enda trygga punkt och hur han har rört sig i kriminella sammanhang.

Jag tror om min mamma hade insett innan det gick så långt att jag och min bror började vara så mycket ute, så tror jag det hade hjälpt oss. För att alltså, speciellt min bror. Alltså jag kan inte skylla på min mamma, vad han gör för val eller något. Men jag tror om han var mer hemma, hade velat vara hemma mer, då tror jag inte han hade hamnat så här snett. (Tjej)

Barn och unga som inte har kunnat vara hemma beskriver hur de i stället har vistats på andra platser, börjat begå mindre brott och lärt känna äldre kriminella. Vissa menar att de hade kunnat göra vad som helst

68. Barnombudsmannen, "Det har alltid funnits våld, alltså när det har funnits problem.", 2025, sid. 29–30

"Men det var så lätt för mig att smyga ut. Och så bara ingen har koll på mig. De sket i mig."
(Tjej)

för att slippa vara hemma (se även nästa avsnitt).

Jag började bo där, i den lägenheten. När mina föräldrar väl ser mig så slår de sönder mig. Eller min mamma. Och min pappa han kollar inte ens på mig, han säger bara smuts. Så på något sätt bröt jag mig loss från det. Men på något sätt, jag hade inget hem längre att gå hem till. För jag visste redan vad som skulle hända. Så jag gjorde till varje pris vad som krävdes för att stanna kvar i den lägenheten. (Tjej)

6.2 "Så kan jag sitta inne i stället för att vara hemma" – att söka skydd från hedersrelaterat våld och förtryck

Att som barn bli utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck av närstående och andra i omgivningen är, precis som när det gäller annat våld mot barn, en faktor som ökar risken för att hamna i kriminella miljöer. Hederskontexten kan dock innebära en ännu större utsatthet, otrygghet och ofrihet, som gör att denna riskfaktor förstärks ytterligare.

I rapporten *"Det har alltid funnits våld, alltså när det har funnits problem"* (2025) påbörjade Barnombudsmannen kartläggningen av barns och ungas uppväxt- och levnadsförhållanden och risk för att involveras

och utnyttjas i kriminalitet. Bland de barn och unga som intervjuades under arbetet med rapporten fanns även de som hade utsatts för hedersrelaterat våld och förtryck. De berättade om att växa upp i ett starkt kollektivistiskt sammanhang, där familjens anseende och heder gick före individens rättigheter och friheter.⁶⁹

Av rapporten framgår att det kan leda till att tjejer som vuxit upp i en sådan kontext söker bekräftelse, trygghet och frihet hos gängledare eller kriminella nätverk. Även för killar i hederskontext kan ett kriminellt sammanhang uppfattas som ett sätt att frigöra sig från familjens krav och kontroll.⁷⁰ En slutsats i rapporten är att det finns bristande kunskap om kopplingarna mellan hedersrelaterat våld och förtryck och till exempel gängkriminalitet och att Barnombudsmannen skulle behöva fortsätta undersöka dessa samband närmare.⁷¹

De 19 tjejer och killar i den nu aktuella intervjustudien som har varit utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck berättar om en stark, kollektiv kontroll och ett mycket begränsat livsutrymme, inte minst för tjejer. En av dem säger att det är som att leva i ett fängelse. Det finns inget utrymme att utforska sin egen identitet och sexualitet, relationer och vad man vill med sitt liv. De har blivit utsatta för psykiskt, fysiskt

69. Barnombudsmannen (2025), sid. 22

70. Barnombudsmannen (2025), sid. 52

71. Barnombudsmannen (2025), sid. 55 och 58

och sexuellt våld av föräldrar, syskon, andra släktingar och mer eller mindre närstående personer i deras omgivning. De har också levt med en risk för och ett överhängande hot om att utsättas för exempelvis barn- och tvångsåktenskap eller bortföranden/kvarhållanden utomlands. De redogör för att detta är något som har pågått i generationer och som kommer att fortsätta om de inte själva bryter mönstret.

Utöver denna omfattande och allvarliga utsatthet har de behövt dölja mycket av sina liv från de som ska stå dem närmast. De har sällan haft någon som har skyddat dem när de har behövt det – hemma eller i andra situationer. Som överlevnadsstrategi har de sökt trygghet och samhörighet på annat håll. En tjej berättar att hon till och med har varit beredd att begå brott för att då kunna få ungdomsvård i stället för att behöva flytta hem igen:

Så kan jag sitta inne istället för att vara hemma. (Tjej)

De intervjuer, annan kunskapsinhämtning och samverkan som har skett inom ramen för de regeringsuppdrag som Barnombudsmannen redovisar i denna rapport, har bidragit till en fördjupad bild av hur kopplingarna mellan utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck och utnyttjande i kriminalitet kan se ut. Bilden stöds också i flera aspekter av den befintliga erfarenheten och forskningen på området.

Denna samlade kunskap styrker att utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck är en stor riskfaktor när det gäller rekrytering av barn och unga till kriminalitet. Det gäller även de som har brutit med sin familj på grund av denna typ av utsatthet och som saknar ett skyddande socialt nätverk. Kriminella kan se barn och unga som har vuxit upp i sådana sammanhang som särskilt lämpliga och användbara för deras syften,

eftersom det är barn och unga som har fått lära sig att våld är någon normalt och nödvändigt och att det inte är tillåtet att prata med utomstående, särskilt inte myndigheter. Strukturerna i kriminella gäng kan på flera sätt påminna om de som finns i en hederskontext, vilket kan bidra till att dessa barn och unga initialt får en känsla av igenkänning och till och med trygghet.

Även om organiserad gängbrottslighet och hedersrelaterat våld och förtryck ofta betraktas som skilda fenomen finns betydande likheter mellan dem, i struktur och funktion. Sammanhållningen bygger vanligtvis på en intern hierarki där lydnad och gruppens kollektiva intressen prioriteras. Normer och maktordningar upprätthålls genom hot, våld och social disciplinering, där lojalitet premieras och avvikelser bestraffas hårt. Både dessa strukturer är dessutom ofta köns-segregerade och ger pojkar och män högre status, större handlingsutrymme och mer direkt inflytande än flickor och kvinnor.

Likheterna gäller även de konsekvenser det får för barn och unga som lever i dessa miljöer. Våld, hot, kontroll och en stark beroendeställning riskerar att bli något normaliserat, liksom systematiska inskränkningar av barns och ungas frihet och självbestämmande. Om barn och unga dessutom inte får tillräckligt stöd och skydd från samhällssystemet riskerar isoleringen och utanförskapet att förstärkas och befästas. De kan uppleva att detta system är till för andra barn och unga, men inte för dem, och att det ligger på de själva att lösa sin situation.

I vissa fall överlappar hederskontexten och den kriminella miljön helt eller delvis, när till exempel familj och släkt är involverade i kriminalitet. I Barnombudsmannens enkätundersökning till yrkesverksamma har de svarat på frågor bland annat om huruvida de har erfarenhet av att barn har placerats hos släktingar eller familjehem som har visat sig ha kopplingar till kriminella nät-

verk. Totalt 15 procent svarar att det har hänt någon enstaka gång eller flera gånger. I fritextsvar framkommer att det kan finnas kopplingar mellan hedersrelaterat våld och förtryck och organiserad brottslighet inom familj och släkt.

Tidigare rapporter har uppmärksammat att det finns kopplingar mellan hedersrelaterat våld och förtryck, extremistiska miljöer och organiserad brottslighet i form av människohandel. Det kan till exempel handla om tvångsäktenskap som medel för släktbaserade kriminella nätverk att stärka sin makt och våldskapital eller att det sker ekonomiska transaktioner i samband med barn- eller tvångsäktenskap.⁷²

Det har i samverkan med andra myndigheter och civilsamhället framkommit att digitala verktyg inte bara används för rekrytering till kriminalitet utan också för ryktesspridning och utpressning kopplat till sexuell och annan exploatering. Tjejer kan under hot om att bli avslöjade med att ha gjort något som går emot hedersnormerna, pressas att göra saker mot sin vilja av en pojkvän eller annan person som har kriminella kopplingar. De som har flytt förtrycket i hemmet kan vara särskilt utlämnade till kriminella som erbjuder skydd och någonstans att bo och riskerar att bli utnyttjade sexuellt eller på andra sätt. Det kan också handla om tjejer som efter lång isolering och begränsad kontakt med omvärlden möter någon via sociala medier som erbjuder att fylla det tomrum som samhället inte har förmått fylla. I realiteten kan det innebära inträde i en kriminell miljö där hon förväntas vara lojal och underordnad och där brist på lydnad kan leda till bestraffningar lika allvarliga som de som hon har försökt undkomma.

Myndigheterna har fortfarande en bristfällig förmåga att identifiera barn och unga

som av denna typ av orsaker befinner sig eller riskerar att hamna i kriminalitet. Utifrån det erfarenhetsutbyte som har skett inom ramen för Barnombudsmannens uppdrag framgår att det finns många exempel på hur myndigheter har satt barns och ungas beteende i fokus, snarare än vad som har föranlett det. Ett exempel är tjejer i hederskontext som har blivit placerade på SiS ungdomshem för att det har setts som ett problematiskt beteende att de har avvikit från tidigare placeringar och återvänt hem. Myndigheter själva lyfter att det till exempel saknas kunskap och riskbedömningsinstrument för att identifiera hedersrelaterat våld och förtryck, och därmed förmåga att stoppa utsattheten innan den riskerar att leda till att barn och unga dras in i kriminalitet. Samtidigt redogör flera nationella myndigheter för ett pågående arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck, och med att till exempel undersöka kopplingar till våldsbejakande extremism, kriminalitet och en underminering av rättsstaten och demokratin.

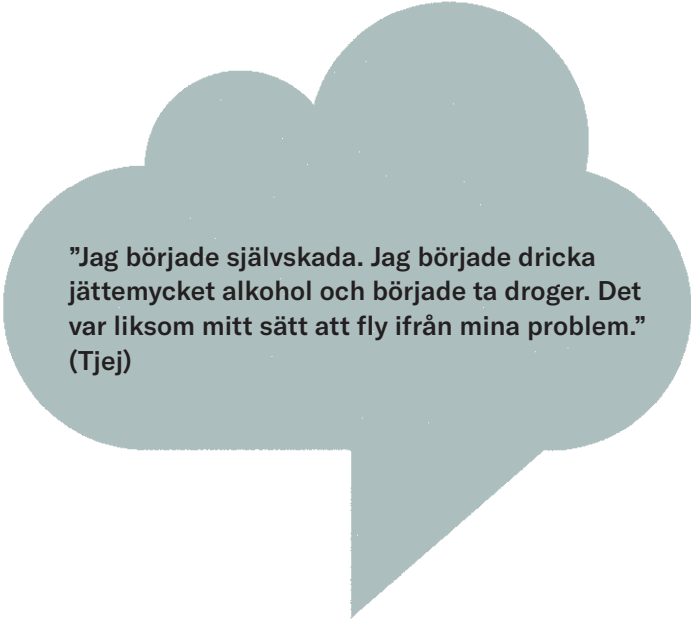
Hedersrelaterat våld och förtryck är även temat för Barnombudsmannens årsrapport 2026 *"Det var som att leva i ett fängelse. Jag kunde knappt andas"*.

6.3 "Det var liksom mitt sätt att fly ifrån mina problem" – att använda droger som verklighetsflykt

De barn och unga som Barnombudsmannen har intervjuat berättar i flera fall att de har börjat använda droger för att fly från utsattheten hemma, dåligt mående och så vidare.

Jag började självskada. Jag började dricka jättemycket alkohol och började ta droger. Det var liksom mitt sätt att fly ifrån mina problem." (Tjej)

72. Jämställdhetsmyndigheten (2025:2), sid. 56–58

**"Jag började självskada. Jag började dricka jättemycket alkohol och började ta droger. Det var liksom mitt sätt att fly ifrån mina problem."
(Tjej)**

Så jag kände att ingen skyddade mig. Alla kunde bara göra hur de ville. Så jag började ta droger, för jag tänkte att ja, jag kanske ska glömma den här och det här. [...] Jag ville fly, jag ville ta droger för att känna mig fri eller må bra eller låtsas som jag mår bra. (Kille)

För jag mådde så dåligt och var så ledsen över allting med min mamma och allt som hade hänt. Så jag började rymma, träffade massa olika killar av olika slag. Rymde till massa olika städer. Träffade folk, började ta droger. Allt mer och mer och tyngre och tyngre grejer hela tiden. (Tjej)

Från där jag börjar röka. Jag bara trodde det kommer hjälpa mig glömma. (Kille)

Kriminalitet har varit ett sätt att finansiera eller på annat sätt få tillgång till droger. Andra barn och unga har blivit utnyttjade och exploaterade, sexuellt eller på andra sätt, i kriminella miljöer i utbyte mot droger eller pengar.

Så till slut hade jag inte råd sådär. Sen, han bara vill du ha pengar? Så jag bara, ja. Sen han bara jag tror jag har en kille som kan lösa jobb eller någonting sådär. Jag bara okej. Sen, hans jobb var ju då att jag skulle typ såhär ligga med han. (Tjej)

6.4 "Så jag umgicks med många andra som också hade problem hemma" – att söka en annan tillhörighet

Ett återkommande tema i intervjuerna är att barns och ungas sökande efter sammanhang och tillhörighet har lett till att de har hamnat i kriminalitet.

Så jag umgicks med många andra som också hade problem hemma och så där. Ja man blev som ett litet gäng liksom. Så vi tyckte vi var tuffa, vi tyckte vi var kriminella typ. Så det var så det började. (Kille)

Det kan handla om att man inte har fått denna samhörighet hemma, men också om att ha känt sig utanför i skolan eller på andra arenor i samhället.

Alla i skolan har nya skor och nya telefoner, du vet. Och man har ingenting, fattar du, för man inte har råd med det. Man känner sig utanför. Och vilka andra känner sig utanför? De som lever samma som dig typ. Kopplar du? Och så hittar ni varandra och så är det de du umgås med. Ni alla hittar på dumma idéer och så gör ni det och så. Det blir så att man går bort från att vara i samhället och med de andra barnen och allt det här. Man går och bildar sin egen grupp. (Kille)

Man har valt att vara runt fel vänner, fel personer. [...] De flesta av mina vänner, inte alla men några, började hålla på med så här dåliga saker. Och bara ja, jag kommer inte hålla på, jag kommer inte göra det. Sen till slut så, du ser en vän behöver hjälp. Det är ju för att typ så här lojalitetens skull, då har man redan skapat en lojalitet för varandra. Och då säger man bara aja, jag kan hjälpa till. (Kille)

För flera barn och unga har utanförskapet som de har känt också hängt ihop med svårigheter i skolan och att de inte har fått det stöd och den hjälp som de har behövt.

Så det var svårt för mig att, ja men vara på lektionerna, lyssna. Det är det som blev svårt. Och då började jag umgås med fel personer i skolan. (Kille)

Även i intervjuer som har legat till grund för Barnombudsmannens tidigare rapporter i ämnet, har barn och unga lyft fram denna aspekt.

Jag personligen tycker att man ska lägga mer på skolorna. För det är där det börjar, du är stökig. Alla mina grabbar som har gått snett har varit fucked up i skolan. Man kan se från ett barn i förskolan att han kommer bli knas. (Kille)

Att en fungerande skolgång är en viktig skyddsfaktor för barn och unga framgår inte minst av det underlag som Barnombudsmannen har samlat in inom ramen för uppdraget om brister i samhällets skyddsnät.⁷³ Läs mer om detta i rapporten ”Tro på oss när vi väl vågar berätta”.⁷⁴

Brottsförebyggande rådet konstaterar i en aktuell rapport om flickor och kvinnor i kriminella nätverk att deras väg in i kriminalitet

ofta går via vänner eller pojkvänner.⁷⁵ Vanligtvis har det dock funnits andra riskfaktorer under tjejernas uppväxt.⁷⁶ Det stämmer väl överens med vad tjejer redogör för i intervjuer med Barnombudsmannen.

Men sen har jag också hamnat här. Och det är för att jag har sökt mig till vänner, eller haft ett slags band med vänner som kommer från samma miljö och värre miljö. Som har gjort så att vi förstår varandra. Och vi förstår varandra även i brott. Vi vill se varandra lyckas, även om det är genom brott. (Tjej)

En tjej berättar att det hade börjat gå bättre för henne, men att hon sedan träffade en pojkvän som var kriminell och som drog in henne i det. Flera av tjejerna beskriver hur de har utnyttjats i kriminalitet av pojkvänner med stort våldskapital och som har utsatt även dem för våld och hot.

Jag är stängd av för länge sen. Men samtidigt i min hjärna, det enda jag kan tänka är att fy fan vad skönt. För jag visste ju själv att antingen så hade han dödat mig eller så hade jag tagit mitt liv till slut. För jag orkade inte mer. Och jag var ju bara, i efterhand fatta jag ju att jag bara var en bricka i hans spel. Jag var liksom, jag betydde ingenting för honom. Jag var ingenting i hans ögon. [...] Och det enda jag har kvar från honom det är mina jävla skulder. (Tjej)

6.5 ”Enda lösningen är våld” – att själv utsätta andra för våld

I avsnitt 5.1 beskriver barn och unga som har bevittnat och/eller själva direkt blivit utsatta för våld, hur det kan medföra att det sker en normalisering av våld. Vissa berättar att det också kan leda till att man själv utsätter andra.

73. Regeringsbeslut 2025-05-15 S2025/00979, sid. 2-3

74. Ärendenummer BO 2025-0215

75. Brottsförebyggande rådet (2025:13), sid. 36

76. Brottsförebyggande rådet (2025:13), sid. 41

"Jag är uppvuxen med våld, men samtidigt vet jag också att våld löser ingenting. Men när en person är på någon som jag bryr mig väldigt mycket om, då blir det såhär. Enda lösningen är våld." (Tjej)

För om man är uppväxt med våld så kommer våldet följa med dig. Så på något sätt, hälften av alla de där ute är utsatta för någon sorts våld. För ingen normal, ingen som har det bra, ingen som har haft bra uppväxt skulle utsätta andra. Skapa hat på det sättet. Så det påverkar jättemycket. (Tjej)

Egentligen från början oskyldiga barn, små barn som har hamnat så snett på grund av olika saker. Det kan vara, typ som i mitt fall, hur det har varit i hemmet. Det kan vara andra saker som har fått dem på villoväg men mestadels så skulle jag nog gissa på att det är hur föräldrarna har, hur ska man säga, lärt upp sina barn under uppväxten. Hur de har lärt dem att de ska vara. Och det är ganska dåligt för sen går ju de runt och gör samma sak om inte värre. För de tror ju det är rätt. (Tjej)

Flera menar att det är så de har lärt sig att man hanterar konflikter eller att någon gör något som de anser är fel.

Alltså jag tror jag kanske var så pass liten att när jag gjorde fel och min farsa typ tog tag i mig och tryckte upp mig mot väggen eller någonting sådant. Att jag var så liten att jag lärde mig att det är så man gör om någon gör fel eller någonting. Att kanske han säger någonting till mig och det är fel och då ska jag göra så som min pappa gör. (Kille)

För, förut så var ju det typ enda jag visste. Gjorde du något fel så skulle jag försöka ta död på dig för att, liksom det är det jag har lärt mig. (Tjej)

Jag är uppvuxen med våld, men samtidigt vet jag också att våld löser ingenting. Men när en person är på någon som jag bryr mig väldigt mycket om, då blir det såhär. Enda lösningen är våld. (Tjej)

En kille beskriver att våld dessutom i vissa sammanhang kan ge respekt och bekräftelse (se även avsnitt 6.7).

Det är en del av den här machogrejen, du vet. Man ska inte visa sig svag. (Kille)

6.6. "I alla fall, det var normalt i min värld" – att kriminalitet normaliseras

Som nämns tidigare i rapporten beskriver många barn och unga en normalisering av våld, såväl som av andra former av kriminella handlingar. Ungefär en tiondel av de som har intervjuats berättar om en förälder, ett syskon eller annan släkting som rör sig i kriminella miljöer (se avsnitt 4.5). Flera barn och unga beskriver också hur de steg för steg har exponerats för kriminalitet, inte sällan genom en vän.

Men jag tror de flesta, de har en vän eller någon äldre i kretsen som visar dem. Förstår du? Eller deras vänner. [...] När du

är 13–14, du kommer inte få upp den här tanken från ingenstans bara, jag vill börja beckna. Det är någon som kommer visa till dig vad det här är för något. Jag visste inte ens vad beckna var. (Kille)

Alltså för mig var det så, man börja röka cigg. Sen det är nån ny vän i klicken, han började såhär bruka cannabis och sånt. [...] Sen det började bli lite para knas, man hade inte pengar. Sen börjar jag tänka, man ser ju andra killar, de har råd att äta ute, de har kläder och sådär. Sen börjar man göra dumheter. (Kille)

Att locka och stegvis lura in någon i kriminalitet kan också vara ett sätt att nå och rekrytera yngre barn.

Det är enkelt att manipulera. Ge dem en klocka, ge dem en kedja bara för att låna. Alltså, de kommer ju försöka skaffa en sån. [...] Och de måste börja beckna för att kunna få den klockan, den bilen och såna här grejer. (Kille)

Ytterligare en faktor som kan sänka tröskeln in, är att kriminalitet är normaliserat i det område där man bor eller rör sig.

Du vet man börjar beckna lite gräs, hasch. Sen byggs det upp, det byggs upp mer. Man börjar ta på sig en del... Ja, du kanske börjar med kokain istället. Ja, det är ju normalt. I alla fall, det var normalt i min värld. Speciellt också där jag bodde. (Kille)

Brottsförebyggande rådets undersökning om barn och unga i kriminella nätverk lyfter också flera av dessa aspekter: Att äldre groomar yngre och att kriminella nätverk eftersöker barn och unga som redan begår

mindre allvarliga brott och som är synliga i området, utan tillsyn.⁷⁷

Några barn och unga menar att pengar kan fungera som lockbete, i alla fall inledningsvis, men att anledningen till att man blir kvar i kriminalitet kan vara en annan.

Men jag ville göra pengar själv och sådant. (Kille)

Du vet, alla är giriga för pengar. De gör vad som helst för para. Och desto girigare du är, desto mer grejer du kommer dras in i, förstår du. Du tänker att pengar och pengar. Du vill bara få pengar. Du skiter i vad konsekvenserna är. (Kille)

De var mycket äldre än mig. Jag var den yngsta. Till slut, det var inte pengar det handlade om. Det handlade om umgänget. (Kille)

Vissa barn och unga berättar också att de har börjat sälja droger för att bidra till familjens försörjning (se avsnitt 4.6).

Det kom äldre kriminella, de tog mig. De sa till mig. "Vi kommer ta hand om dig." De gav mig pengar. De skickade mig hela tiden. De gjorde mig glad. Jag gav min mamma pengar. (Kille)

6.7 "Det är bara uppmärksamhet de vill ha" – att söka bekräftelse och respekt

Några resonerar kring att barn och unga, särskilt killar, kan dras in i kriminalitet för att få respekt, uppmärksamhet och bekräftelse.

Alltså respekt bara, ska få lite respekt. Det är därför. (Kille)

77. Brottsförebyggande rådet, *Barn och unga i kriminella nätverk. En studie av inträde, brott, villkor och utträde*, Rapport 2023:13, sid. 8

Om man gör någonting, när man blir respekterad i orten, alltså där man är ifrån. Man får ju mer vänner och sådant alltså. (Kille)

Forskning lyfter att det finns en koppling mellan kriminalitet och maskulinitetsnormer som premierar våld och brott, både inom gruppen och i samhället i stort. Vidare att det är kunskap som är viktig i arbetet med att få killar och män att lämna kriminella eller andra grupperingar.⁷⁸

Barn och unga pekar i intervjuerna med Barnombudsmannen på att det finns de som är särskilt mottagliga för den bekräftelse som kriminella nätverk kan erbjuda.

Det är bara uppmärksamhet de vill ha. Det är bara uppmärksamheten. De har inte fått uppmärksamhet. De är fortfarande barn. (Kille)

Han hade inte många vänner. Han ville lära känna vänner. Han började byta väg. (Kille)

De säger till dig: Ingen mamma eller pappa vill ha dig. Ingen vän vill ha dig. Det är bara vi. (Kille)

Dessa barn och unga kan dessutom ha andra sårbarhetsfaktorer som gör dem än mer påverkbara och utsatta i dessa sammanhang. En sådan faktor är olika typer av funktionsnedsättningar.

Alltså jag har träffat folk. De gör sjuka saker bara för att få lite bekräftelse förstår du vad jag menar? Alltså jag har träffat en kille. Jag märker på han att han var... inte hundra [...] När jag gav han bekräftelse,

så han kunde göra allt för mig. [...] Så det är sådana ungdomar man borde lägga tid på, tycker jag. Det är sådana ungdomar som är oftast där, förstår du? De tänker inte efter, de har inte konsekvenstänkande. (Kille)

De här som hörs mycket, de här som bråkar i skolan, de med ADHD.⁷⁹ De är alldeles för enkla att nå ut till. (Kille)

Detta går att läsa mer om i en intervjustudie från Myndigheten för delaktighet, med unga personer med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning.⁸⁰ Även i den framgår att en kombination av olika risk- och sårbarhetsfaktorer ytterligare kan öka barns och ungas utsatthet samt mottaglighet för destruktiva krafter.

6.8 "Snälla, det har stått skrivet i min panna, att jag behöver hjälp" – att samhället inte ingripit i tid

Barn och unga förklarar tydligt de olika händelser och faktorer som har lett fram till de situationer som de nu befinner sig i. En faktor är dock gemensam för i princip alla dessa barn och unga, nämligen att det aldrig hade behövt gå så långt om myndigheter hade ingripit i tid.

Oroande tecken och tillfällen att ingripa har funnits där, om det så har handlat om utsatthet för olika former av våld, problem i skolan eller föräldrar med psykiska eller missbruksproblem.

När jag började göra lite värre saker. [...] Då kommer jag ihåg, de var såhär: Ett rop på hjälp. Asså, vadå ett rop på hjälp? Snälla, det har stått skrivet i min panna att jag behöver hjälp. Men de här männ-

78. T. Pettersson, "Kriminalitet, maskulinitet och möjligheter till förändring", *Socialmedicinsk Tidskrift*, 97(2), 2020, 266–275

79. Attention Deficit/Hyperactivity Disorder. En funktionsnedsättning som påverkar förmågan att koncentrera sig och hantera impulser.

80. Myndigheten för delaktighet, *Utanförskap, funktionsnedsättning och normbrytande beteende*, 2025:8

iskorna, de har varit blinda eller någonting. (Tjej)

Så gick månaderna och till slut så började jag i en skola. Men då under den tiden, du vet fritidsgårdstiden, så hittar man den här vännen och den här vännen som gör si eller som gör så. Typ en destruktiv alltså kompisgrupp där du bara gör dumheter. [...] Och så hamnade jag i samma skit igen och nu eskalerar det bara vidare. Jag blev äldre, den här kriminella identiteten blev fast, typ. [...] Det fanns ingen insats de kunde göra längre. (Kille)

Resultaten från den enkätundersökning bland yrkesverksamma som Barnombudsmannen har låtit genomföra bekräftar stora svagheter och systemiska brister i samhällets skydd och stöd till barn och unga. Det gäller allt ifrån upptäckt, utredning och insatser till uppföljning, samverkan och barns delaktighet. Enkätsvaren visar att det finns ett stort glapp mellan policy och praktik. (Läs mer om detta i rapporten "Tro på oss när vi väl vågar berätta", 2026.) När ingen vuxen vill se, frågar eller agerar, lämnas barn och unga att hitta egna vägar och lösningar – som inte alltid leder dem rätt.

Det stora problemet idag med många unga är att förebilderna de har är kriminella. Därför hamnar de fel. (Kille)

Jag har haft mycket frustration, inom mig. Och sen, jag har aldrig bett om någon hjälp. Första gången jag pratade med någon var när jag var 18. (Kille)

Och att socialen inte lyssnade påverkade ju också. Då var det verkligen såhär, ja men det är jag själv. Det är jag själv som ska få lösa det här, för ingen vill hjälpa. (Kille)

"Jag har haft mycket frustration, inom mig. Och sen, jag har aldrig bett om någon hjälp. Första gången jag pratade med någon var när jag var 18." (Kille)

6.9 "Alltså man har alltid ett eget ansvar också" – att se det egna ansvaret

Trots allt som dessa barn och unga har varit med om och blivit utsatta för under uppväxten, har de genomgående visat en mycket stor motståndskraft. De är dessutom inte främmande för att framhålla att de också hade kunnat göra saker annorlunda, framför allt kopplat till egen kriminalitet.

Det är mitt ansvar, jag tar på mig ansvaret att jag har gjort ett dåligt brott. Men soc kunde verkligen ha hjälpt mig upp och kunnat gett mig det jag behövde. Och jag förstår inte varför jag inte fick den hjälpen. (Kille)

Men nu i efterhand, alltså jag fattar själv hur fel det är. Och ja, jag förstörde min framtid. (Kille)

Alltså man tappat tilliten till vuxenvärlden också. Och man hamnar utanför. I samband med det här också var det jättemycket konflikter. Jag fick mina första likom så här fiender som var äldre. När jag var tio år blev jag hotad med kniv och sådana saker. [...] Men sen ska man ju inte skylla för mycket, alltså man har alltid ett eget ansvar också. Jag har funderat också vad har jag kunnat göra annorlunda. Men i den situationen jag var i, så var det svårt att göra någonting annorlunda. (Kille)

7. Samhällets ansvar att skydda barn och unga

Konsekvenserna av den utsatthet som barn och unga beskriver hade aldrig behövt bli så omfattande om myndigheter och vuxna tagit ett större ansvar för att uppmärksamma och skydda barn och unga, i tid. När barn och unga i intervjuerna med Barnombudsmannen har fått önska vad vuxna ska göra bättre, handlar det om sådant som att se och lyssna på dem, ta dem på allvar, tro på det de berättar och visa att någon bryr sig. Även i enkätsvaren från barn och unga framkommer önskemål om att vuxna ska lyssna, bry sig, ta dem på allvar och skapa trygghet för att barn ska våga prata. Läs mer om detta i Barnombudsmannens rapport *”Tro på oss när vi väl vågar berätta”*, om samhällets skyddsnät. Det barn och unga efterfrågar är helt grundläggande för att vi som samhälle ska kunna skydda barn från våld och annan utsatthet, och återuppbygga deras förtroende.

För det första så behövs att du ska kunna lita på samhället från barnsben, asså från att du är liten. För jag tror inte det är någon som gör det. Och du ska kunna känna en trygghet i vuxna, vilket också är jättesvårt som barn i dagens samhälle. Bara att du liksom hör att folk hör dig, folk tror på dig. För att större delen av mitt liv, det är såhär folk de bara kollar förbi dig. Det spelar ingen roll om du skriker eller. (Tjej)

Brottsförebyggande rådets kartläggning av barn under 15 år som begår allvarliga brott visar att närmare 90 procent av dem har varit kända av socialtjänsten sedan tidigare. En majoritet av barnen har varit föremål för insatser i form av exempelvis familjesamtal, familjebehandling eller samtalsstöd till vårdnadshavarna.⁸¹ Barnen beskriver negativa erfarenheter av stödet från socialtjänsten, och att de har saknat stöd i form av ”stabila och relativt långvariga relationer med vuxna stödpersoner som verkligen bryr sig om dem och som förstår deras situation”.⁸²

Även i Barnombudsmannens intervjuer med barn och unga framkommer dåliga erfarenheter av och lågt förtroende för socialtjänsten. De beskriver att socialtjänsten varken har sett deras utsatthet, lyssnat på dem eller tagit dem på allvar. De berättar om uteblivna eller missriktade insatser, eller insatser som till och med har förvärrat situationen. Mot bakgrund av vad intervjuerna visar när det gäller uppväxtvillkor och utsatthet från föräldrar och andra släktingar, finns det all anledning att reflektera kring vilken typ av insatser barn och unga får och hur väl anpassade de är till barns och ungas faktiska situation och behov.

Myndigheten för vård- och omsorgsanalys har undersökt förtroendet för socialtjänstens arbete med barn, unga och familjer och som förväntat har de med negativa erfarenheter lägst förtroende.⁸³ Unga med lågt

81. Brottsförebyggande rådet (2025:11), sid. 10–11

82. Brottsförebyggande rådet (2025:11), sid. 13

"Myndigheter kunde vara bra, om de stöttade och hjälpte till med det här. Men de gjorde ingenting istället." (Kille)

förtroende för socialtjänsten upplever en bristande delaktighet, att de inte blir tagna på allvar och att socialtjänsten lyssnar och tror mer på vårdnadshavare än på barn. Många av dem menar att "det är svårt att känna förtroende för någon som inte visar förtroende tillbaka".⁸⁴ Myndigheten har även i en tidigare rapport framhållit obalansen mellan föräldra- och barnperspektivet inom socialtjänstens verksamhet, då avseende personer som utsatts för hedersrelaterat våld och förtryck. De skriver att "utsatta barn har en svag ställning i förhållande till vårdnadshavarna" och att "vårdnadshavare har långtgående möjligheter att hindra att ett barn får insatser som ligger i barnets intresse".⁸⁵

7.1 "Bara att jag liksom kände att det var någon som brydde sig" – att förebygga utsatthet och kriminalitet

Barnombudsmannens intervjuer med barn och unga ger en mycket tydlig bild av myndigheternas brister när det gäller att uppmärksamma barns utsatthet och att förebygga kriminalitet och återfall i kriminalitet.

Myndigheter kunde vara bra, om de stöt-

tade och hjälpte till med det här. Men de gjorde ingenting istället. (Kille)

Även i samverkan med andra myndigheter inom ramen för Barnombudsmannens regeringsuppdrag, framträder en samstämmig bild av samhällsinstitutioner som fortsatt uppvisar allvarliga brister när det gäller att uppmärksamma barns våldsutsatthet och att skydda barn från våld. Flera myndigheter nämner exempelvis brister i kunskap, rutiner och samverkan, varierande stöd och insatser över landet, att föräldrars/förövares rättigheter går före barns/brottsoffers rätt att känna sig trygga samt behov av ett stärkt barnperspektiv (att barn får komma till tals och vara delaktiga). Enkätundersökningen bland barn och unga visar dessutom att många av de som har blivit utsatta för olika former av våld inte har känt till att det de har utsatts för är ett brott. Det gäller i högre utsträckning barn med en eller två utrikesfödda föräldrar än barn med två inrikesfödda föräldrar (21–28 procent respektive 14 procent). Det tyder på att vuxensamhället misslyckas med att förmedla allvaret i våld mot barn och att det är kriminella handlingar.

För att ge rätt insatser måste myndigheter också kunna se att barn och unga kan

83. Myndigheten för vård- och omsorgsanalys, *Väl förtrogen? Befolkningens förtroende för socialtjänstens arbete med barn, unga och familjer*, Rapport 2024:2, sid. 44

84. Myndigheten för vård- och omsorgsanalys (2024:2), sid. 46–47

85. Myndigheten för vård- och omsorgsanalys, *Bära eller brista. Erfarenheter av socialtjänstens stöd vid hedersrelaterat våld och förtryck*, Rapport 2023:8, sid. 8–9

vara utsatta och samtidigt begå kriminella handlingar, och att risken för att hamna i kriminalitet är betydligt större om man inte har något riktigt alternativ. En granskning av Sveriges efterlevnad av EU:s människohandelsdirektiv visar en avsaknad av fällande domar för människohandel som rör exploatering i brottslighet, trots att omfattningen av barn som har rekryterats in i brottslighet har ökat. Möjliga orsaker till detta uppges vara rättsväsendets syn på barns frivillighet/ ofrivillighet i dessa lägen och på rekvisitet att vara i en verkligt svår belägenhet, samt att tolkningen av rekrytering inte omfattar att anlitas för specifika uppdrag.⁸⁶ Samhällets förståelse för barns och ungas utsatthet och begränsade handlingsutrymme i denna situation har betydelse för förmågan att utforma träffsäkra förebyggande och återfallsförebyggande insatser, och att ställa de personer som tjänar på barns och ungas utsatthet till svars. En nederländsk studie visar att offer för exploatering för brottsliga ändamål sällan söker hjälp, för att de har svårt att se sig själva som brottsoffer, fruktar repressalier från de som exploaterar dem och är rädda för att bli straffade för de brott som de tvingas begå. Detta leder till att de som tvingar andra att begå brott kan fortsätta verka i det fördolda, medan de som skulle behöva skydd och omvårdnad är de som straffas.⁸⁷

Några ytterligare aspekter har framkommit i samtal med andra myndigheter, om hur vi kan bli bättre på att skydda barn och unga från att utnyttjas i kriminalitet:

- > Att lära av det som har fungerat när det gäller till exempel kommuners förebyggande arbete mot kriminalitet, såsom nära och tidig samverkan mellan skola och socialtjänst.
- > Vägledning till föräldrar – i de fall de är en

skyddsfaktor för barnet – i att förhindra rekrytering av barn och unga till kriminalitet, även till exempel via sociala medier.

- > En avhopparverksamhet som i större utsträckning kan omfatta även personer i hederskontext.

För att börja åtgärda de brister som finns i myndigheters förmåga att stödja och skydda barn och unga finns det en central beståndsdel som återkommer, inte minst i intervjuerna med barn och unga: Ett grundläggande gott och respektfullt bemötande. Utan det blir det mycket svårt – för att inte säga omöjligt – att få olika typer av förebyggande, uppsökande, stödjande, skyddande och behandlande insatser att fungera. Det som verkar ha störst betydelse är att bemöta individen på ett respektfullt och vänligt sätt, oavsett vilken verksamhet man verkar i och om man möter barn eller vuxna.

Bara att jag liksom kände att det var någon som brydde sig, att det var någon som frågade och såg liksom att jag var ledsen. Jag kände mig väldigt ensam under den tiden. Jag behövde liksom det lilla stödet jag kunde få. Så, bara liksom en fråga. Hur mår du liksom, vi ser att du är nere. Det hade betytt jättemycket för mig. (Tjej)

Ja, jag förstår att man måste vara liksom fyrkantig i vissa situationer. Men jag tycker också att man ska ha någon slags medkänsla. Både personal, skola, speciellt socialtjänsten. Och bilda relationer. Det är jätteviktigt för att ungdomarna kan känna sig trygga med den man har. (Tjej)

Det är vuxna som bemöter dem på ett sådant sätt som barn och unga minns och

86. Länsstyrelsen i Stockholms län (2025:27), sid. 4

87. Centrum Kinderhandel Mensenhandel (CKM), *Changing Perspectives. An exploratory study into criminal exploitation in 13 large and medium-sized Dutch municipalities*, 2022, sid. 5

berättar om, för att de under en kortare eller längre period har varit viktiga för dem.

7.2 "Så känner jag ändå att jag hade velat jobba med människor på något sätt" – att ge alternativ och framtidshopp

För att förhindra att barn och unga hamnar i kriminalitet från första början, eller att de blir kvar där, behöver de ha förutsättningar och möjligheter att välja andra vägar. Barn och unga som Barnombudsmannen har intervjuat som har varit involverade i kriminalitet berättar till exempel om att det inte har fungerat för dem i skolan och att de därför har sökt efter andra framtidsutsikter.

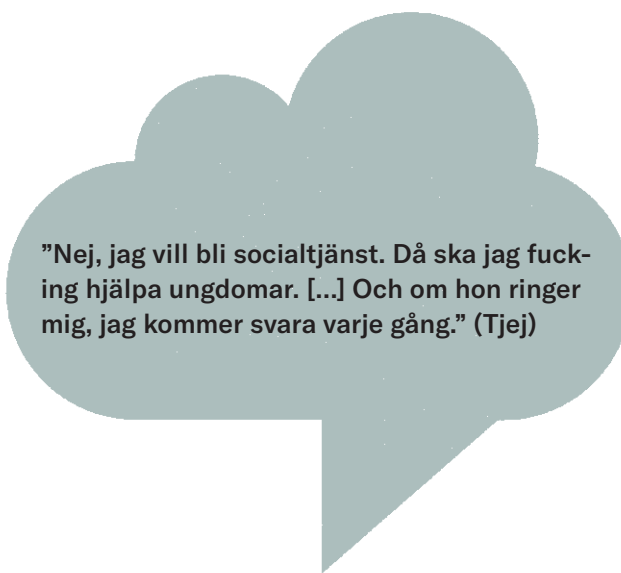
Och mest om man inte har det helt hundra hemma och sådant. Och när man ser att det går dåligt i skolan, då ser man det. Om jag inte har någon framtid med plugget, då jag måste ha en annan framtid. (Kille)

Vissa beskriver också att omgivningen har haft låga förväntningar på vad det ska bli av dem, och att de har accepterat den bilden av sig själva.

Så ändå att jag hamnade här idag, det var ingen chock för någon. Så det är ju det. Det var ju det man förväntade sig. Nej, men jag var stökig när jag var liten. Jag bråkade ju alltså nästan varje dag i skolan med folk. (Kille)

Några saknar fortfarande framtidshopp och ser inte att de har något alternativ till kriminalitet när de ska lämna den låsta institutionen.

Det är enda vägen. Jag har inga betyg. [...] Och de vet inte vart jag ska bo när jag är ute. (Kille)

"Nej, jag vill bli socialtjänst. Då ska jag fucking hjälpa ungdomar. [...] Och om hon ringer mig, jag kommer svara varje gång." (Tjej)

Många ser dock en annan tillvaro framför sig, utan kriminalitet. Det beror ofta på att de har haft utrymme och förutsättningar att reflektera och att se att det finns andra alternativ, och kan känna hopp om framtiden.

Familjen är ändå viktigast. Det är ju en av anledningarna till att jag kommer ändras. [...] Så jag tänkte på det, det är inte värt, det är att bara plugga, satsa på kampsport. Det kanske blir någonting jag tjänar pengar av. Det finns ingen anledning till att fortsätta. (Kille)

Det är jättebra att man känner att det inte bara är vi som har varit med om grejerna. Tycker jag. Det blir enklare att se att det går att ta sig ur det. (Tjej)

Flera uttrycker att de själva vill jobba med att hjälpa andra som är i en utsatt situation, för att de upplever att de har erfarenheter som de kan bidra med i ett sådant arbete.

Jag har tänkt lite, i och med allting som har hänt och sånt så känner jag ändå att jag hade velat jobba med människor på något sätt. Eftersom att ingen har förstått mig så vill jag ändå vara den här personen som förstår liksom. [...] För att jag vet hur det känns att inte få hjälp. (Tjej)

Nej, jag vill bli socialtjänst. Då ska jag fucking hjälpa ungdomar. [...] Och om hon ringer mig, jag kommer svara varje gång. (Tjej)

8. Barnombudsmannens slutsatser

8.1 Barns och ungas erfarenheter av olika former av våld under uppväxten

Barnombudsmannen kan konstatera att barn och unga som utsätts för olika former av våld under uppväxten tar stor skada och samtidigt visar en stor motståndskraft och ett stort ansvarstagande. Barn och unga berättar om återkommande fysiskt, psykiskt, sexuellt, latent, materiellt, digitalt och ekonomiskt våld, om försummelse och om olika former av hedersrelaterat våld och förtryck, från föräldrar, syskon, andra släktingar, en partner eller ibland från en mer eller mindre obekant person. Tjejer berättar i större utsträckning än killar om att de har bevittnat våld mot närstående eller själva direkt har utsatts. Särskilt tydligt är detta när det gäller tjejers utsatthet för sexuellt våld, sexuell exploatering och våld i ungas partnerrelationer. Även när det gäller vem som utövar våld, särskilt när det gäller det våld som barn och unga har bevittnat mot närstående, finns ett tydligt könsmönster: De har framför allt sett mamman bli utsatt för våld från pappan (eller bonuspappa/mammans pojkvän).

Det är det våld som utövas av närstående som ofta går längst ned i åldrarna och får störst konsekvenser. Våld mot barn påverkar hela barnets livssituation, relationer, skolgång, hälsa, trygghet och framtidsutsikter. Samhällets insatser måste inte bara bryta våldet, utan också stödja barnets långsiktiga återhämtning och utveckling.

Myndigheter och vuxna får aldrig avfärda barn som berättar om våld och allvarliga övergrepp. Vi har en skyldighet att lyssna och agera, och förstå att barn snarast har en tendens att tona ned eller undanhålla sin utsatthet. Trots omfattande våld är barn ofta mycket lojala, mot förövare som också är en förälder, ett syskon eller en annan närstående. De skyddar sina omsorgspersoner, tar på sig skuld, förminskar sin egen utsatthet och rädsla samt försöker hantera situationen på egen hand för att undvika att känna att de sviker familjen. Det är en del av en normalisering av våldet som framkommer tydligt i intervjuer med barn och unga, och som i sin tur kan öka risken för en fortsatt utsatthet för våld eller att man själv utövar våld senare i livet.

Andra konsekvenser av barns våldsutsatthet är försämrad psykisk och fysisk hälsa, som kan ta sig uttryck i exempelvis koncentrationssvårigheter, återkommande oro, sömnsvårigheter, ångest eller nedstämdhet. Flera barn beskriver att de har svårt att förstå och hantera sina egna känslor, tolka vissa situationer och skapa tillit till andra människor. Många bär också på en oro och skuld för syskon som lever kvar i samma miljö, vilket kan påverka deras beslut att berätta eller söka stöd. Syskonperspektivet är centralt för att förstå våldets fulla omfattning och konsekvenser, och hur det påverkar barns handlingsutrymme.

Långvarig våldsutsatthet påverkar dessutom barns framtidsutsikter och framtidstro.

Många berättar att de har haft avbrott i sin skolgång, bristande studiero och begränsade möjligheter att delta i fritidsaktiviteter. Detta kan i sin tur få konsekvenser för barnets utbildningsnivå, hälsa och etablering i samhället.

Konsekvenserna av barns våldsutsatthet förstärks och förlängs av att de ofta inte får det stöd och skydd som de behöver och har rätt till. Barn och unga beskriver att de på olika sätt har signalerat till vuxna att de behöver stöd, men att myndigheter och vuxensamhället inte har lyssnat, tagit dem på allvar eller tagit sitt ansvar för att upptäcka och agera i tid. När barn och unga i intervjuerna och enkäterna har fått beskriva vad de önskar att vuxna hade gjort annorlunda, handlar det om att bli sedd och lyssnad på, att tas på allvar och att någon ska tro på deras ord och visa att de är värda att bry sig om. Det de efterfrågar är på många sätt det mest grundläggande i allt barnskyddsarbete.

När vuxna inte lyssnar, uttrycker tvivel eller hänvisar barnet tillbaka till en farlig miljö, skadar det även barnets förtroende för samhället och vuxenvärlden och riskerar att leda till att de slutar be om hjälp. Det är först när barns erfarenheter och utsatthet tas på allvar och deras behov prioriteras före vuxnas och vårdnadshavarnas intressen, som vi kan återuppbygga det förtroende som så många barn beskriver att de har förlorat.

8.2 Samband mellan barns uppväxt- och levnadsvillkor en ökad risk att utnyttjas i kriminalitet

Redan under första årets genomförande av regeringsuppdraget om barns och ungas erfarenheter av olika former av våld under uppväxten,⁸⁸ kunde Barnombudsmannen se ett samband mellan uppväxtförhållanden, risk för att involveras och utnyttjas i kri-

minalitet och att fortsatt utsättas för våld eller själv utöva våld (som har redovisats i rapporten "Det har alltid funnits våld, alltså när det har funnits problem.").

I det fortsatta arbetet med uppdraget har kopplingen framträtt allt starkare. Barn och unga berättar för Barnombudsmannen om mycket otrygga uppväxtförhållanden på grund av missbrukande föräldrar, föräldrar med psykisk ohälsa, föräldrar i kriminalitet, svåra socioekonomiska förhållande och inte minst föräldrar och andra närstående som utövar våld. Det har fått allvarliga konsekvenser för barns och ungas mående och känslor och gjort dem betydligt mer sårbara för att utnyttjas i kriminalitet.

Barn och unga beskriver också hur otrygghet och våldsutsatthet har lett till en normalisering av våld och i vissa fall även av annan kriminalitet. Många barn och unga berättar att de har sökt sig bort från hemmet och i stället rört sig i miljöer och hittat andra gemenskaper där de har lurats in, utnyttjats eller på andra sätt involverats i kriminalitet. Det kan handla både om sexuell exploatering och andra former av exploatering och människohandel. För flera har vägen dit gått via droger och självskadebeteende, som konsekvenser av utsattheten. Andra beskriver att de har sökt och, åtminstone till en början, funnit trygghet i det kriminella sammanhanget. Vissa tjejer berättar hur de har blivit indragna i kriminalitet av en pojkvän, medan killar i större utsträckning kan ha lockats av den respekt, uppmärksamhet och bekräftelse som kriminella nätverk inledningsvis kan ge. Det framkommer också i intervjuerna att barn och unga med funktionsnedsättningar kan vara särskilt mottagliga för denna typ av bekräftelse.

För ett flertal barn och unga har även avsaknaden av andra möjligheter och fram-

88. Regeringsbeslut 2024-06-13 S2024/01208

tidsutsikter bidragit till att de har hamnat i kriminalitet, och gjort det betydligt svårare att lämna.

Det allra tydligaste sambandet som framkommer i allt det underlag som Barnombudsmannen har inhämtat, inte minst i det barn och unga berättar, är att samhällets oförmåga att se förbi barnets beteende, ta reda på vad som ligger till grund för det samt skydda barn och unga från våld och annan utsatthet kraftigt ökar risken för att de ska utnyttjas i kriminalitet. Det är helt uppenbart att myndigheter och vuxensamhället i stort misslyckas med att möta barns behov och önskemål om vuxna som ser dem, bryr sig, tror på dem, tar dem på allvar och agerar för att ge de rätt stöd och skydd – i tid.

8.3 Kopplingar mellan hedersrelaterat våld och förtryck och risken att rekryteras till och utnyttjas i gängkriminalitet

Liksom när det gäller annat våld mot barn och unga, är utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck av närstående och andra i omgivningen något som ökar risken för att hamna i kriminella miljöer. Hederskontexten innebär dock ofta en ännu större utsatthet och ofrihet som kan göra att denna riskfaktor förstärks ytterligare. Även barn och unga som har brutit upp från en hederskontext och som inte har fått stöd i att bygga upp ett nytt socialt nätverk, kan vara särskilt mottagliga och användbara från de kriminella nätverkens perspektiv.

Barn och unga som har varit utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck under sin uppväxt beskriver för Barnombudsmannen att det kan vara som att leva i ett fängelse, och att de många gånger har behövt leva ett dubbelliv för att skapa sig något slags livsutrymme. Försök att frigöra sig från familjens och släktens krav och kontroll kan leda till att de söker sig till eller på andra sätt

hamnar i kriminella miljöer. Särskilt om de inte får det stöd och skydd som de behöver från myndigheter. En tjej berättar att hon till och med har varit beredd att begå brott för att slippa återvända till hemmet.

Tjejer som söker en fristad är sårbara för kriminella aktörer som erbjuder det de saknar, i form av trygghet, lojalitet, bostad, inkomst och löften om att få leva utan släktens kontroll och hot. Det kan dock snabbt förvandlas till en situation där de utsätts för andra former av våld och kontroll, sexuell exploatering och till exempel skuldsättning. Även killar i hederskontext kan lockas av kriminella sammanhang och känna igen sig i gängens hierarkier, lojalitetskrav och våldsnormer. När ett kriminellt nätverk visar dem ”respekt” och erbjuder ett eget handlingsutrymme kan de uppleva det som en chans att bryta sig loss och slippa bära ansvar för att kontrollera sina systrar och leva upp till släktens förväntningar. I praktiken leder det dock ofta även för killar till en skenbar frigörelse, med fortsatta kontrollmekanismer och hot om bestraffningar.

Barnombudsmannen menar att det inte enbart går att se hedersrelaterat våld och förtryck, gängkriminalitet och släktbaserade kriminella nätverk som parallella fenomen. De kan ha liknande, centrala mekanismer för att upprätthålla makt, kontroll och social ordning. Organiserad brottslighet och hedersrelaterat våld kan dessutom överlappa, exempelvis i familjer och släkter som utövar hedersrelaterat våld och förtryck och samtidigt är involverade i annan kriminalitet. Det leder ofta till att hierarkiska strukturer, våldets normalisering och begränsningar i barns och ungas handlingsutrymme förstärks ytterligare. Killar kan pressas att delta i släktens brottslighet, medan tjejer kan ses som en valuta för att förstärka släktens makt till exempel genom barn- och tvångsäktenskap. I dessa miljöer är tjejers

situation särskilt utsatt och det finns en stor risk för repressalier i form av grovt våld om de försöker bryta sig loss eller gå emot släkten.

För både killar och tjejer gör släktens våldskapital att det är betydligt svårare och farligare att lämna såväl hederskontexten som kriminaliteten, och att våga söka hjälp. Även när det gäller denna typ av våldsutsatthet är samhällets bristande insatser en avgörande orsak till att risken för att utnyttjas, och bli kvar, i kriminalitet är så pass hög.

Barn och unga i en hederskontext riskerar att röra sig mellan två destruktiva system. Gängmiljön kan framstå som en utväg men är i själva verket ännu ett system som exploaterar deras utsatthet och reproducerar våldet. Det är därför helt avgörande att samhället erbjuder tidiga, anpassade och långsiktiga skyddsinsatser.

9. Rekommendationer och förslag

Kunskap och metoder

Barnombudsmannen ser att det behövs en ökad kunskap om barns och ungas utsatthet för våld, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck, på samhällsnivå, hos yrkesverksamma och bland barn och unga själva. Denna kunskap måste också i betydligt större utsträckning användas i det praktiska arbetet, för att myndigheter ska bli bättre på att förebygga, upptäcka, riskbedöma, utreda och ge insatser mot olika former av våld mot barn och unga.

Barns och ungas erfarenheter visar dessutom att brister i bemötande och i samhällets stöd och skydd är en starkt bidragande faktor till att barns och ungas våldsutsatthet i så stor utsträckning riskerar att leda till kriminalitet eller få andra allvarliga konsekvenser. Det behöver ske en kraftig förbättring av myndigheters och yrkesverksammas barnsyn och bemötande av barn och unga.

- > Ge Barnombudsmannen i uppdrag att ta fram och administrera ett system för barnrättscertifiering av myndigheter, inklusive tillsynsansvar kopplat till certifieringen.
- > Ge Barnombudsmannen rätt att prata med barn, oavsett ålder, utan vårdnadshavares tillstånd – om barnet vill.⁸⁹
- > Ge Barnombudsmannen i uppdrag att ta fram en nationell informationsinsats till vårdnadshavare respektive barn och unga om vad våld är, inklu-

sive hedersrelaterat våld och förtryck, incest och annat sexuellt våld samt våld i ungas partnerrelationer, våldets konsekvenser samt barns rätt till stöd och skydd.

- > Ge Barnombudsmannen i uppdrag att genomföra kunskapshöjande insatser till yrkesverksamma om kopplingar mellan våld mot barn, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck, och en ökad risk för att utnyttjas i kriminalitet, samt barns och ungas utsatthet för människohandel och annan exploatering i kriminella miljöer. I uppdraget ska ingå att säkerställa att denna kunskap finns med i vägledningar för upptäckt, riskbedömning och utredning. Detta kan ske i samverkan med Jämställdhetsmyndigheten, Polisen, Skolverket och Socialstyrelsen.
- > Ge Polismyndigheten i uppdrag att utveckla befintliga metoder för utredning och riskbedömning i hedersrelaterade ärenden så att dessa även uppmärksammar överlappningar mellan kriminella, släktbaserade nätverk och hedersrelaterat våld och förtryck, liksom kopplingar mellan killars och tjejers utsatthet för hedersrelaterat våld och inblandning i kriminalitet. Samverkan bör ske med Barnombudsmannen, Jämställdhetsmyndigheten och Socialstyrelsen.

89. I referensgruppsmöten med barn och unga har även framkommit att det skulle behöva kunna ske utan vårdnadshavares vetskap, för att skydda barnet. Se även Barnombudsmannens hemställan till regeringen i denna fråga.

Förebyggande insatser och tidig upptäckt

För att skydda barn och unga från att bli utsatta för våld och från de konsekvenser som våldet får är det avgörande att förebygga våld eller så tidigt som möjligt uppmärksamma barn som är utsatta för våld. Förebyggande insatser och tidig upptäckt, följt av rätt stöd och skydd, innebär också att konsekvenserna av våldet kan begränsas.

Det handlar om att i ett tidigare skede bryta våldsutsatthet och generationsöverskridande mönster av våldsutövning och trauma, för att på så sätt minska våldets konsekvenser och risken att barn och unga utnyttjas i kriminalitet.

- > Inför obligatorisk förskola från tre års ålder, för att säkerställa alla barns rätt till förskola och möjlighet till utveckling och stöd.⁹⁰
- > Implementera BarnSäkert som nationell modell för att tidigt fånga upp barn i familjer där det finns riskfaktorer som påverkar barn negativt. I detta bör även ingå traumascreening av föräldrar och barn. Kompetens om hedersrelaterat våld och förtryck måste ingå. Många barn och unga, i enskilda intervjuer och i referensgrupperna, har betonat hur viktigt det är att bryta den onda cirkeln av våld som förs vidare från föräldrar till barn.
- > Inför en sammanhållen barnjournal inom hälso- och sjukvården för att möjliggöra en helhetsbild av barnets hälsa och situation. Det är eftersträvarsvärt att även socialtjänst,

förskola och skola på sikt kan ingå i ett sådant system. Det bör även ske obligatoriska överlämningar kring barnet från mödravården till barnavårdscentralen, till förskola och så vidare, genom barnets uppväxt. Detta för att undvika att myndigheters oro för och ansvar kring barn faller mellan stolarna.

- > Inför obligatoriska utskrivningssamtal och samverkan vid överlämning för att reglera vårdnadshavares byte av förskola och skola för sina barn. Information om, oro kring och stöd till barnet får inte gå förlorat i samband med flytt, oavsett om den sker inom kommunen eller mellan kommuner.
- > Reformera och säkerställ ökad tillgång till en elevhälsa som utgår ifrån elevens behov. Kraven på hur mycket tid en skolsköterska, skolkurator respektive skolpsykolog ska finnas tillgängliga på en viss skola behöver höjas.^{91, 92}
- > Inför krav på att elevhälsa ska finnas även inom förskola.
- > Implementera en mer holistisk syn inom hälso- och sjukvård och elevhälsa när det gäller konsekvenser av barns utsatthet för våld. Dagens symptombehandling, bristande helhetssyn på barnets hälsa och mående och avsaknad av någon som tar ett sammantaget, övergripande medicinskt ansvar leder till vård och behandling som inte möter barnets behov.
- > Inrätta en barnskyddstjänst för barn

90. Barn och unga i Barnombudsmannens referensgrupper har framhållit att förskolan är viktig för att skapa band med andra än familjen och få lära sig sådant som språk, socialt samspel och vad som är rätt och fel. Samtidigt har flera uttryckt en oro för att alla föräldrar inte har råd med förskola och att det därför inte får kosta för mycket.

91. Barn och unga i referensgrupperna har betonat att det är viktigt med kontakt mellan lärare som möter barnen dagligdags och elevhälsan. Även obligatoriska samtal med kurator för barn upp till en viss ålder har lyfts som ett förslag.

92. Se även SOU 2025:113 En förbättrad elevhälsa

och unga upp till 21 år, separat från nuvarande socialtjänst. Barnskyddstjänsten ska även ges ökade förutsättningar att samla olika myndigheter till en gemensam process utifrån det enskilda barnets behov. Nuvarande socialtjänst och dess organisering när det gäller barn och unga behöver reformeras.

- › Ge Barnombudsmannen i uppdrag att ingå i samverkansstrukturen Bob – barn och unga i organiserad brottslighet, tillsammans med Brottsförebyggande rådet, Kriminalvården, Länsstyrelserna, Polismyndigheten, Skolverket, Socialstyrelsen, Statens institutionsstyrelse och Åklagarmyndigheten. Detta för att säkerställa att

arbetet utgår från ett barnrättsperspektiv, barns röster och erfarenheter samt att våldsförebyggande arbete är en viktig del i det brottsförebyggande arbetet.

- › Ge Polisen i uppdrag att, i samverkan med Barnombudsmannen, tydligt inkludera barns utsatthet och ett barnrättsperspektiv i myndighetens arbete mot mäns våld mot kvinnor, till exempel inom ramen för operationer som "Beta" och "Trygga hem – utan våld". Det behöver tydliggöras i rättsväsendets arbete att det våld som barn direkt eller indirekt utsätts för av föräldrar och andra närstående är allvarlig kriminalitet.

Förebygga återfall i kriminalitet

I den mån samhället inte lyckas förhindra att barn och unga hamnar i kriminalitet, behövs åtgärder för att förebygga återfall i kriminalitet. Även här är myndigheters stöd avgörande och att det stödet ger barn och unga möjligheter, förutsättningar och framtidshopp samt alternativ till fortsatt kriminalitet.

- › Säkerställ rätten till skolgång och utbildning för barn och unga i samhällsvård, inklusive barn som är frihetsberövade. Brister i samhällets ansvar att tillhandahålla denna rättighet får inte leda till ekonomiska konsekvenser för den unga senare i livet, till exempel i form av studielån,

utan ska fullt ut bekostas av staten.

- › Stärk det långsiktiga stödet efter avslutad placering och förbättra planeringen inför utslussning. Barn och unga i referensgrupper och enskilda intervjuer har betonat vikten av tydliga framtidsalternativ och fortsatt stöd, såsom stödboenden med tillsyn, praktikplatser och arbetstillfällen samt ekonomiska incitament till arbetsgivare som anställer unga. Inför ett nationellt eftervårdsprogram med stöd i socialtjänstlagstiftningen, inklusive möjligheten att bo kvar i ett familjehem fram till 23 års ålder, enligt SOS Barnbyars förslag.⁹³

93. SOS Barnbyar, *Vinsten av att satsa på unga som lämnar samhällsvård. SOS Barnbyars slutsatser och rekommendationer*, 2025, sid. 3

10. Referenser

- Barnombudsmannen, "Det har alltid funnits våld, alltså när det har funnits problem.", 2025
- Barnombudsmannens remissyttrande avseende SOU 2025:59 Översyn av straffbestämmelserna för vissa hedersrelaterade brott
- Brottsförebyggande rådet, *Våld i ungas parrelationer*, Rapport 2021:15
- Brottsförebyggande rådet, *Barn och unga i kriminella nätverk. En studie av inträde, brott, villkor och utträde*, Rapport 2023:13
- Brottsförebyggande rådet, *Barn under 15 år som begår allvarliga brott*, Rapport 2025:11
- Brottsförebyggande rådet, *Flickor och kvinnor i kriminella nätverk. En studie av vägar in, delaktighet, brott och vägar ut*, Rapport 2025:13
- Brottsförebyggande rådet, *Databas över anmälda brott*, <https://statistik.bra.se/solwebb/action/index> (hämtad 2025-11-10)
- Centrum Kinderhandel Mensenhandel (CKM), *Changing Perspectives. An exploratory study into criminal exploitation in 13 large and medium-sized Dutch municipalities*, 2022
- Folkhälsomyndigheten, *Utveckling av barns och ungas hälsa*, <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/halsa-i-olika-grupper/barn-och-unga/utveckling-av-barns-och-ungas-halsa/> (uppdaterad 2020-11-12, hämtad 2025-11-13)
- Folkhälsomyndigheten, *Vår uppväxt kan påverka vår hälsa både på kort och lång sikt*, <https://dinpsykiskahalsa.se/artiklar/vad-paverkar-var-psykiska-halsa/uppvaxtvillkor/> (uppdaterad 2022-01-05, hämtad 2025-11-13)
- FN:s barnrättskommitté, *Sammanfattande slutsatser och rekommendationer avseende Sveriges femte periodiska rapport**, CRC/C/SWE/CO/5, den 6 mars 2015
- FN:s barnrättskommitté, *Sammanfattande slutsatser och rekommendationer om Sveriges kom-*
- binerade sjätte och sjunde periodiska rapport**, CRC/C/SWE/CO/6-7, den 7 mars 2023
- Jernbro C., Landberg Å., Thulin J., *Våld mot barn 2022 – En nationell kartläggning*, Stiftelsen Allmänna Barnhuset 2023
- Jernbro C., Landberg Å., *Våld i ungas nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. Förekomst, riskfaktorer och hälsokonsekvenser*, Stiftelsen Allmänna Barnhuset och Jämställdhetsmyndigheten, 2024
- Jämställdhetsmyndigheten, *Sexuell exploatering av barn och unga – en fördjupad kunskapsöversikt för dig som vill förstå, förebygga och upptäcka sexuell exploatering, Nationella samordningen mot prostitution och människohandel*, 2023
- Jämställdhetsmyndigheten, *Ett liv präglad av våld*, Rapport 2025:2
- Lag (1993:335) om Barnombudsman
- Länsstyrelsen i Stockholms län, *Involverande och utnyttjande av unga i brottslighet. En analys av domar om brotten människohandel och involverande av underårig i brottslighet*, Rapportnr 2025:27
- Maskrosbarn, *Ny statistik: 700 000 barn i Sverige har svåra hemförhållanden*, <https://press.maskrosbarn.org/posts/pressreleases/ny-statistik-700-000-barn-i-sverige-har-svara> (uppdaterad 2025-06-24, hämtad 2025-11-10)
- Myndigheten för delaktighet, *Utanförskap, funktionsnedsättning och normbrytande beteende*, 2025:8
- Myndigheten för vård- och omsorgsanalys, *Bära eller brista. Erfarenheter av socialtjänstens stöd vid hedersrelaterat våld och förtryck*, Rapport 2023:8
- Myndigheten för vård- och omsorgsanalys, *Väl förtrogen? Befolkningens förtroende för socialtjänstens arbete med barn, unga och familjer*, Rapport 2024:2

- Nevriana A., Pierce M., Dalman C., Wicks S., Has-selberg M., Hope H. et al, "Association between maternal and paternal mental illness and risk of injuries in children and adolescents: nationwide register based cohort study in Sweden", *BMJ*, 2020
- Pettersson T., "Kriminalitet, maskulinitet och möjligheter till förändring", *Socialmedicinsk Tidskrift*, 97(2), 2020
- Protect Children and Justice Initiative, *Our Voice Swedish Survivors: Experiences om Victims and Survivors of Child Sexual Abuse and Exploitation*, 2025
- Quarles van Ufford S., *Violence against children, children's rights, and society's response. Implications of child welfare services' handling of abuse for children's access to protection and support*, Högskolan Dalarna, 2025
- Regeringsbeslut 2023-12-21 S2020/05537 S2022/03076 S2023/03257 (delvis)
- Regeringsbeslut 2024-05-30 S2024/01110
- Regeringsbeslut 2024-06-13 S2024/01208
- Regeringsbeslut 2024-06-20 Ju2024/01453
- Regeringsbeslut 2024-12-19 S2024/02156 (delvis)
- Regeringsbeslut 2025-05-15 S2025/00979
- Socialstyrelsen, *Att växa upp med alkohol eller andra droger i familjen. Kunskapsstöd om barns behov och rätt till stöd när föräldrar har ett skadligt bruk eller beroende*, 2025
- Socialstyrelsen, Kunskapsguiden: *Om barn med frihetsberövade föräldrar*, [https://kunskapsguiden.se/omraden-och-teman/barn-och-unga/barn-med-frihetsberovade-foraldrar/om-barn-med-frihetsberovade-foraldrar/#:~:text=Varje%20%C3%A5r%20%C3%A4r%20det%20omkring,%20%C2%20skam%20%C2%20oro%20och%20r%C3%A4dsla.\(uppdaterad/granskad 2024-04-05, hämtad 2025-11-07\)](https://kunskapsguiden.se/omraden-och-teman/barn-och-unga/barn-med-frihetsberovade-foraldrar/om-barn-med-frihetsberovade-foraldrar/#:~:text=Varje%20%C3%A5r%20%C3%A4r%20det%20omkring,%20%C2%20skam%20%C2%20oro%20och%20r%C3%A4dsla.(uppdaterad/granskad%2024-04-05,hämtad%2025-11-07))
- Socialstyrelsen, *Barn som utsatts för grovt eller dödligt våld. Skade- och dödsfallsutredningar 2024–2025*, 2026
- SOS Barnbyar, *Vinsten av att satsa på unga som lämnar samhällsvård. SOS Barnbyars slutsatser och rekommendationer*, 2025
- SOU 2019:32 *Straffrättsligt skydd för barn som bevittnar brott mellan närstående samt mot uppmaning och annan psykisk påverkan att begå självmord*
- SOU 2022:70 *En uppväxt fri från våld. En nationell strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn*
- Svedin C.G., Landberg Å., Jonsson L., *Unga, sex och internet efter #metoo*, Stiftelsen Allmänna Barnhuset, 2021
- Thulin J., Landberg Å., Jernbro C., *Våld är aldrig okej! – Sammanfattning av en nationell kartläggning av våld mot barn*, Stiftelsen Allmänna Barnhuset 2024
- van Dijk M., Kleemans E., Eichelsheim V., "Children of Organized Crime Offenders: Like Father, Like Child? An Explorative and Qualitative Study Into Mechanisms of Intergenerational (Dis)Continuity in Organized Crime Families", *Eur J Crim Policy Res* 25, 2019
- Vetenskapsrådet, *Ungdomsbrottslighet – en kunskapsöversikt*, författad av Robert Svensson, Malmö universitet 2024

11. Ekonomisk redovisning

Fortsätta kartlägga och beskriva barns och ungas erfarenheter av våld under uppväxten⁹⁴

För uppdragets genomförande har Barnombudsmannen beviljats 5 000 tkr i bidrag från anslag 3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder, ap.12 Jämställdhetsinsatser efter regeringsbeslut.

Kostnaderna för genomförandet av uppdraget uppgår till 5 000 tkr.

Analysera kopplingarna mellan hedersrelaterat våld och förtryck och risk för att barn och unga rekryteras och utnyttjas i kriminalitet⁹⁵

För uppdragets genomförande har Barnombudsmannen beviljats 500 tkr i bidrag från anslag 3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder, ap.12 Jämställdhetsinsatser efter regeringsbeslut.

Kostnaderna för genomförandet av uppdraget uppgår till 500 tkr.

94. Regeringsbeslut 2024-12-19 S2024/02156 (delvis)

95. Regeringsbeslut 2025-05-15 S2025/00979, sid. 3

BARNOMBUDSMANNEN

Postadress: Box 22106,

104 22 Stockholm

Telefon: 08-692 29 50

E-post: info@barnombudsmannen.se

Webbplats: www.barnombudsmannen.se